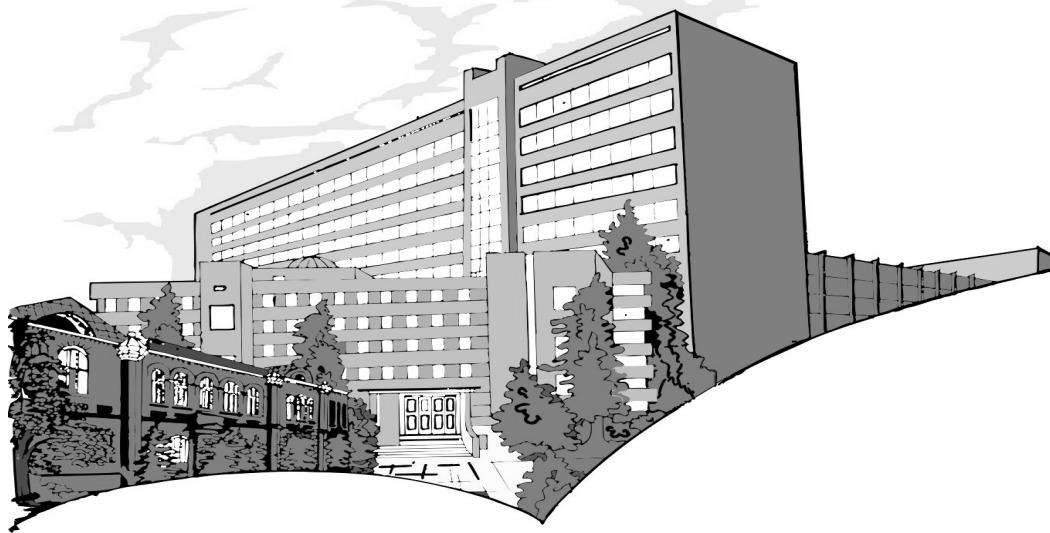

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Соціально-психологічний факультет
Konstanyin Preslavsky university of Shumen faculty of education
Vytautas Magnus university (faculty of Social Sciences)
Департамент освіти, науки та молоді
Херсонської обласної державної адміністрації
Управління освіти Херсонської міської ради

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ ВИКЛАДАЧА ВИШУ: ЗДОБУТКИ ТА ІННОВАЦІЇ

**Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної
конференції з міжнародною участю**

3-4 жовтня 2019 р.

Херсон – 2019

УДК 37.09:378.22:364.6(073)

Т 28

*Рекомендовано до друку вченою радою
Херсонського державного університету
Протокол №4 від 28.10.2019 року*

Творча майстерня викладача вишу: Зб. наук. праць за
Т 28 матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 3-4 жовтня
2019 р.) / за заг. ред. С. В. Копилової. – Херсон: ФОП Вишемир-
ський В. С., 2019. – 116 с.

ISBN 978-617-7783-23-6

У збірнику вміщено матеріали науково-практичної конференції, проведеної кафедрою соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології Херсонського державного університету в м.Херсоні 3-4 жовтня 2019 року.

УДК 37.09:378.22:364.6(073)

ISBN 978-617-7783-23-3

© Автори матеріалів, 2019
© ФОП Вишемирський В.С., 2019

ЗМІСТ

Секція 1

Творчість як механізм розвитку: філософське, соціологічне, психологічне розуміння творчості 6

Бондар А.С.

ТВОРЧА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД..... 6

Бордюк В.М.

АВТЕНТИЧНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ: СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ..... 9

Дмитренко Т.О., Яресько К.В.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ПІЗНАННІ ЯК НАПРЯМІ СУЧАСНОЇ НАУКИ12

Копилова С.В.

ФЕНОМЕН ТВОРЧОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ ПАРАДИГМИ14

Костючков С.К.

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ18

Секція 2

Творчий потенціал викладача вишу: умови реалізації 21

Дикуха В.С.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ РОБОТІ З МОЛОДДЮ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ21

Огородник В.О.

СЕКТОР СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ ЗВО ЯК ОСЕРЕДОК ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА..... 24

Мартиненко С.О.

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ ВСТАНОВЛЕННЯ..... 27

Волошин О.В., Спірідонова О.О.

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ..... 33

Секція 3

Особливості професійної підготовки фахівців соціально-гуманітарного профілю 38

Гуріч В.О.

З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ВІЛЬНОГО ВИБОРУ
СТУДЕНТА: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МОТИВАЦІЯ УЧАСНИКІВ..... 38

Колбіна Т.В.

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У
СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН 43

Швець Т.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ/ПЕДАГОГІВ У ХЕРСОНЬСЬКОМУ
ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ 46

Секція 4

Соціокультурні й психологічні детермінанти творчого розвитку особистості 52

Воротинцев С.Ю.

ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ ВІЛ/СНІДУ
СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ..... 52

Дереш В.С.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ У СІМЕЙНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ.....57

Коршун Т.В., Панфілов А.О.

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ
ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ..... 60

Коршун Т.В., Величко Р.В.

НАЦІОНАЛЬНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ, НАЦІОНАЛЬНИЙ
ІЗОЛЯЦІОНІЗМ ТА КСЕНОФОБІЯ В УКРАЇНІ 62

Коршун Т.В., Ножко О.В.

СОЦІАЛЬНА СЛУЖБА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК
СУБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ 65

Спічак Х.М.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ЗДОРОВ'Я ... 68

Федорова О.В.

ОКУПАЦІЙНА ТЕРАПІЯ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ МЕДИКО-
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ІНВАЛІДАМИ 71

Федорова О.В., Маркова Д. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ РОЗУМОВОЮ НЕДОСТАТНІСТЮ	77
Федорова О.В., Соколова Т. БУЛІНГ ЯК АКТУАЛЬНА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	80
Черкашина Т.О. ЛУКІЗМ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	83
Шапошникова І.В. СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	88
Секція 5	
Інноваційні методики у викладанні професійно орієнтованих дисциплін	91
Дубовик Л.П., Кострицький В.Г. КОНСТРУЮВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	91
Філіппова В.Д., Ковальська Н.М. КОУЧИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ	94
Лопушинський І.П. УПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	97
Cherniavska T. GŁÓWNE CECHY SZKOLENIA SPECJALISTÓW LOGISTYKI W WYŻSZEJ SZKOLE ZAWODOWEJ	100
Конончук А.І. ПОРТФОЛІО ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ ОСВІТНІХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	105
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	112

СЕКЦІЯ 1

ТВОРЧІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ: ФІЛОСОФСЬКЕ, СОЦІОЛОГІЧНЕ, ПСИХОЛОГІЧНЕ РОЗУМІННЯ ТВОРЧОСТІ

Бондар Алла Сергіївна

*магістр кафедри соціальної роботи
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет*

ТВОРЧА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД

Прийняття Глобального визначення соціальної роботи в липні 2014 року вимагає перегляду відповідних стандартів підготовки соціальних працівників з метою відбиття якісних змін. Міжнародна федерація соціальних працівників (IFSW) і міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи (IASSW) ініціювали процес перегляду та оновлення Глобальних стандартів освіти і навчання в галузі соціальної роботи (NewsTopic: IFSW, March 18, 2019). Сучасне бачення соціальної роботи пов'язує її з практичною професією та навчальною дисципліною, яка сприяє соціальним змінам і розвитку, соціальній єдності, розширенню можливостей і звільненню людей. Основні принципи соціальної справедливості, прав людини, колективної відповідальності та поваги до різноманітності є основою соціальної роботи. Соціальна робота залучає людей та структури для вирішення життєвих проблем та підвищення добробуту [4].

Виникає необхідність розгляду соціальної роботи як фактору сталого розвитку об'єднаних територіальних громад. На основі теоретичного аналізу виділяємо три основні функції соціальної роботи в громаді: пошук та мобілізація місцевих ресурсів на користь громад (залучення до участі), організація співробітництва у громаді

Місцевий ресурс є джерело успіху і процвітання громади, може бути розглянутий як поштовх до розвитку. Тут може йтися про найрізноманітніші місцеві ресурси: природа (ландшафт, пам'ятки, водойми тощо), історія та культура (об'єкти, традиції, народна творчість, тощо), люди (видатні земляки, місцеві таланти, молодь тощо), нематеріальні ресурси (ідеї, стратегії, проекти, ініціативи тощо), а також інші засоби, мобілізовані громадою для потреб розвитку. Інноваційною практикою є створення ресурсних центрів територіальних громад [1]. За умови обмеженості бюджетів, здатність шукати та мобілізувати ресурси набувають особливу значущість і цінність.

Ресурси – це не лише фінанси. Місцевим ресурсом може стати будь-який матеріальний, духовний чи інтелектуальний продукт, що може стати фактором розвитку. Як правило, не фінансові ресурси часто мають прихований характер і належним чином не використовуються. Проектна діяльність різних суб'єктів може стати ефективним механізмом пошуку та актуалізації ресурсу.

Другий напрям – організація співробітництва громад. Здатність громад (особливо малочисельних) самотійно вирішувати власні проблеми є недостатньою. Найкращим засобом посилення спроможності громад є співпраця – об'єднання зусиль та ресурсів для розв'язання спільних задач. У контексті підготовки до широкомасштабної реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні співпраця громад (міжмуніципальне співробітництво) набуває особливого значення. У ході реформи мають бути законодавчо врегульовані механізми такого співробітництва.

Можна навести приклади практик співробітництва в об'єднаних територіальних громадах: спільне вирішення проблеми твердих побутових відходів, очистки стоків тощо; спільний благоустрій та використання водойм, інших природних об'єктів, що знаходяться на території двох чи кількох громад; спільна промоція, брендинг, стратегія розвитку та інші

проекти, засновані на спільній історії, традиціях, звичаях, пам'ятках природи тощо; спільне використання спортивних та культурних об'єктів: організація змагань, конкурсів, фестивалів тощо [2]. Ефективним механізмом розвитку громад є така форма творчої взаємодії як соціальне партнерство.

Третій напрям передбачає активізацію членів громади до участі у вирішенні власних проблем шляхом розвитку та стимулювання ініціатив членів громади. Мова йде про організовані зусилля людей щодо поліпшення умов життя в громаді та здатності людей до участі в цьому житті: демократичні процедури, добровільна співпраця, самодопомога, розвиток місцевих лідерів та навчальні програми [3].

Таким чином, соціальна робота в громаді, спрямована на організацію творчої взаємодії людей з метою вирішення особистих і соціальних проблем, є дієвим фактором забезпечення сталого розвитку об'єднаних територіальних громад.

Література:

1. Мещан І.В. Соціальне партнерство в управлінні соціальним обслуговуванням населення в Україні: регіональний аспект // Автореф. На здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук зі спеціальності 22.00.04 Спеціальні та галузеві соціології Запоріжжя 2016, - 23 с.
2. Посібник з розвитку громад: Практичний poradник для небайдужих / Кол.авт.:Л.О.Єльчева, І.М.Ібрагімова та ін. Д К., Д 2007. Д 458 с.
3. Семигіна Т.В. Робота в громаді: практика й політика. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2004. – 180 с.
4. IASSW/IFSW to update global standards for social work education and training: NewsTopic: IFSW, March 18, 2019. <https://www.ifsw.org/iaasw-ifsw-to-update-global-standards-for-social-work-education-and-training/>

Бордюк В.М.

*Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри документальних
комунікацій та бібліотечної справи
Рівненський державний
гуманітарний університет, м. Рівне
sofroniy.km@gmail.com*

АВТЕНТИЧНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ: СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Ідея автентичності (істинності, правдивості, справжності) охоплює майже всі концепції екзистенціалізму. Загальним для екзистенційно мислячих педагогів, психологів, філософів є зосередженість на актуальному бутті людини у світі, її екзистенції, які можна визначити як конкретне, біографічне, втілене життя конкретних людей, що характеризуються унікальністю і незамінністю [1, с. 82].

Першою і вихідною умовою автентичності є усвідомлення того, чи відкрита людина внутрішньому і зовнішньому, чи чуттєва до самої себе, здатна слухати себе. При цьому важливим є створення соціально-педагогічних умов, за яких студент усвідомлює власні почуття як данину, як дещо «об'єктивне». Але для того, щоб стати вільною по відношенню до цих почуттів і взяти на себе відповідальність за них, людині необхідний другий крок. Це набуття довіри до самої себе, тобто внутрішньої узгодженості зі своїми почуттями. Людині необхідно повірити, що її внутрішнє джерело приносить їй більш істинні судження, чим зовнішні авторитети.

Третім кроком до автентичності є набуття здатності прийняття рішень. Коли щось для людини суттєве, вона вирішує, як із цим учинити. Але і на етапі прийняття рішення вона завжди порівнює можливі варіанти дій зі своїм внутрішнім голосом: вона усвідомлює, утримує у фокусі себе. Правильне рішення – це внутрішньо виправдане рішення. Навіть якщо у результаті вибрана альтернатива виявиться не ідеальною з

позиції зовнішніх критеріїв, людина може сказати, що вчинила так, як вважала за потрібне.

Четвертий крок до автентичності – здатність здійснювати дію навіть у ситуації, коли її «внутрішня очевидність» перестає бути людині уявленою. Це теж довіра самій собі, але довіра «ретроспективна», яка дозволяє діяти за власною волею, йти за власним вибором [2].

Автентичність завжди пов'язана не лише з переживаннями, але й зі здійсненням людиною себе, причому і переживає, і здійснює себе вона у нерозривному зв'язку з зовнішнім світом. Це набуття деякої стійкої внутрішньої позиції, з якою людина може контактувати із зовнішнім світом, приймаючи і перетворюючи його.

Автентичність – це здатність сказати: «Я такий, і я погоджуюся з цим. І я буду діяти у відповідно до самого себе і до того, що я переживаю як важливо для мене». Автентичність – здатність до здійснення людиною себе. Але людина не може стати автентичною раз і назавжди у розумінні набуття деякої властивості. Автентичність – це якість буття, властивість процесу, яка у кожній дії людини то виявляється, то знову стає прихованою. Розкрити власну автентичність означає «повністю народитися».

На наш погляд, при розгляді автентичного самовизначення студентів як соціально-педагогічного явища, як складової соціалізації особистості, мова має йти не тільки про якісні вияви самовизначення, а взагалі про моніторинг і проблеми керування цим процесом. Вивчаючи автентичне самовизначення студентства, слід брати до уваги і проблему світогляду: як людина розуміє своє місце у світі, своє призначення, свою відповідність потребам суспільства.

Виникнення потреби в самовизначенні передбачає наявність специфічної соціальної ситуації розвитку особистості, певного рівня когнітивної, афективної та конативної підсистем сфери мотивації. В період навчання у ЗВО всі ці онтогенетичні

передумови актуалізуються. Зокрема доцільно виділити повне структурування самосвідомості, високий ступінь розвитку моральної свідомості, становлення абстрактно-логічного, теоретичного мислення, відрефлексованість емоційної сфери, формування життєвих планів, програм, зрілості ціннісних орієнтацій, світогляду, визначеність життєвих позицій, становлення індивідуального стилю саморегуляції.

Дослідник Н.Р. Хакімова визначає такі основні характеристики особистісного самовизначення:

1. Потреба в особистісному самовизначенні є ніщо інше, як потреба у формуванні смислової системи, у якій поєднуються уявлення про себе і про світ.

2. Самовизначення, зорієнтоване у майбутнє.

3. Особистісне самовизначення, пов'язане з вибором та оволодінням професії, але яке не зводиться лише до цього [3].

Потреба у пошуковій активності, у самовизначенні, у вибудовуванні життєвих перспектив є важливою соціальною потребою студентів.

Окреслені вище напрямки автентичного самовизначення студента, як умова сформованості майбутнього фахівця у професійній та діяльності, та успішної особистості, яка реалізується у суспільстві – ставить нові завдання перед ЗВО. Постає необхідність формування нових підходів до навчально-виховного процесу спрямованого на сприяння автентичному самовизначенню студентів, самореалізації та самодетермінації особистості.

Література:

1. Бордюк В.М. Технологія формування життєтворчих цінностей учнів педагогічного ліцею: Монографія / В.М. Бордюк – Рівне: видавець О.Зень, - 2012. – 200с.
2. Рагулина М.В. Ценностно-смысловое содержание понятия «аутентичность» как системного качества личности / М.В. Рагулина // Вестник Томского государственного университета. – Томск, 2007 - №296. – С. 206-212.
3. Хакимова Н.Р. Профессиональное самоопределение в контексте самореализации и самодетерминации личности / Н.Р. Хакимова // Личностное развитие: прогностические модели, факторы,

вариативность: Монография / Под ред. И.С. Морозовой – Томск: Издательство ТГПУ, 2008 – 464 с., С.37-45.

Дмитренко Т.О.

*Доктор педагогічних наук,
професор кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет, м.Херсон
dmitrenko@gmail.com*

Яресько К.В.

*Кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри управління
соціальними комунікаціями
Харківський національний
економічний університет ім. С.Кузнеця, м.Харків
kattyfun@ukr.net*

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ПІЗНАННІ ЯК НАПРЯМІ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Актуальність дослідження розглядається з використанням факторного аналізу, який відноситься до теоретичних методів розумової діяльності. Він складається з таких основних етапів: обґрунтування факторів, які впливають на процеси, що відбуваються в педагогічній системі: об'єктивний (вплив навколишнього середовища), суб'єктивний (реакція суб'єктів системи), особистісний (вплив характеристик суб'єктів) [1].

Проблема виділення факторів стояла і зараз стоїть перед дослідниками складних систем. Прикладами таких систем є педагогічні системи, які характеризуються великою кількістю різноманітності, ймовірністю процесів, багатокритеріальністю, ієрархічним способом управління тощо.

Визначальною властивістю будь-якої складної системи (технічної, економічної, біологічної, соціальної тощо) є кількість різноманітності. Існує закон: чим більшою кількістю різноманітності володіє система, тим більше в неї компонентів і

зв'язків, що забезпечує успішне (оптимальне) управління. Кібернетик В.О. Олійників стверджує: «Тільки різноманітністю можливо знищити різноманітність, тобто чим складніше система, чим більше в ній елементів і зв'язків, тим складніше має бути устрій управління» [2].

Кібернетики Т.О. Дмитренко, Л.П. Леонтьєв і О.Г. Гохман використали методи математичного моделювання й експертного оцінювання для вирішення задач оптимізації навчального плану спеціальності, програми навчальної дисципліни, змісту лекції, прогнозування успішності навчання тощо [1]. Основною формою моделі виступає граф, але іноді застосовують матрицю [3].

Зараз у педагогічних дослідженнях використовуються моделі процесів, зокрема формування якостей особистості, а також технології їх реалізації. Указані моделі є інваріантними.

Підґрунтям оптимального управління будь-яким об'єктом є постановка задачі. Кібернетик Ю.М. Коршунов пише: «Задачу управління можливо вважати сформульованою, якщо: визначена мета через критерій якості, обмеження першого і другого видів» [4]. Найбільшу трудність представляє опис об'єкта управління. У педагогічній системі об'єктом управління є навчальна діяльність учня, опис якої відбувається з різних боків:

1. суб'єкт, об'єкт, процес, засоби, результати;
2. зміни суб'єкта і зміни об'єкта;
3. пізнавальний і перетворювальний аспект;
4. творчий аспект [1, 5].

Література:

1. Дмитренко Т.А. Педагогическая система: структура и законы функционирования: Сб. науч. тр. / Отв. ред. Е.В. Ткаченко. - Вып.2. - Екатеринбург, 1996. - 340 с. - С.68.
2. Олейников В.А., Шалимов В.В. Оптимальное управление. Л.: ЛЭТИ, 1985. - 201 с. - С.11.
3. Леонтьев Л.П., Гохман О.Г. Проблемы управления учебным процессом: Математически емоделі. - Рига: Зинатне, 1984. - 311 с.

4. Коршунов Ю.М. Математически еосновы кибернетики: Учеб. пособие для вузов. – М.: Энергоатомиздат, 1987. – 411 с.
5. Нагаєв В.М. Методологічні засади управління навчально-творчою діяльністю студентів: монографія / В.М. Нагаєв. – Х.: Стильна типографія, 2018. – 151 с.

Копилова С.В.

*Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет
kopilova.sv@gmail.com*

ФЕНОМЕН ТВОРЧОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ ПАРАДИГМИ

Актуальність творчості. У ХХІ столітті в умовах інтенсифікації змін, підвищення динамічності соціокультурного процесу підвищується інтерес до проблеми творчості. Накопичення невирішених глобальних та локальних проблем спонукає людину до постійного прояву творчої активності, змушує кожного постійно здійснювати пошук оптимальних рішень в умовах нестабільності й неоднозначності.

Глобальна криза людства, пов'язана з усвідомленням того, що цілеспрямованою діяльністю люди не вирішують основних проблем свого буття, а тільки породжують їх, зумовила появу антропологічної парадигми. Існують різні підходи до інтерпретації її сутності. В.М.Грузков під антропологічною парадигмою розуміє наявний у суспільстві рівень знань про сутність людини, теоретико-методологічні підходи до розробки засобів та способів формування, накопичення та реалізації «людського матеріалу» у різних видах праці та діяльності («людський матеріал» – якісний стан реальних та потенційних можливостей, які можуть бути задіяні для підвищення ефективності професійної підготовки кадрів). Л.Л.Редько, Н.А.Леонова підкреслюють ідею про те, що саме індивідуальне в людині виходить на перший план філософського аналізу; це вимагає міждисциплінарного підходу та інтеграції наук про

суспільство та людину з пріоритетом філософської антропології як методології пізнання процесів, що відбивають характер та тенденції прояву та реалізації сутнісних якостей людини [3]. На основі аналізу можна виділити основні положення антропологічної парадигми: 1) буття, знання, пізнання осмислюються під кутом зору життя людини, яке завжди конкретне, визначене та індивідуальне; 2) врахування діалектики прояву та функціонування сутнісних основ людини у соціокультурних процесах (професійній підготовці); 3) людина розглядається як цілісна біопсихосоціальна істота.

В контексті зазначених вище цивілізаційних викликів актуалізується проблема дослідження творчості, фундаментальних закономірностей породження нового буття, нових соціальних цінностей. Мета: у контексті сучасної наукової парадигми дати авторську інтерпретацію творчості.

Підходи до дослідження творчості. Можна виділити різні аспекти дослідження творчості, а саме: взаємозв'язок творчості і свободи, специфіка творчої свідомості, роль продуктивних здатностей (уяви, абстрактного мислення, інтуїції, натхнення тощо) у творчому процесі, структура творчого процесу, фактори творчості. Науковці розглядають методологічні проблеми творчості, зокрема в галузі породження нового знання, світоглядних орієнтирів пошуку, стилю мислення та когнітивних результатів наукової та технічної творчості. На сучасному етапі існують різні концепції творчості. Г.Я.Бушем побудована системна модель творчості, що репрезентує соціальну форму руху матерії як діалогічної взаємодії, що здійснюється у хронотопіці ноосфери синхронно та діахронно всіма сторонами системи «людина-світ людини» [1].

Для розуміння стану проблеми творчості у науці дослідники зверталися до історії питання. Це завдання виконане у дослідженнях І.Мананнікова, Г.Буша, Є.Коробової, Т.Курасової тощо. Це дозволяє направили зусилля на аналіз тих проблемних питань, які залишалися поза увагою.

У науці активно розробляється проблема творчості. Кожний із напрямів розкриває різні аспекти (неправильно говорити про переваги та недоліки), а також має різний ступінь розробленості. Творчість, будучи складним багатогранним феноменом дає нескінченні можливості для різних визначень і інтерпретацій. Це породжує проблему невиправдано великої кількості появи різноманітних визначень, які важко узгоджуються між собою. З урахуванням попереднього аналізу проблеми творчості, доводиться констатувати, що задовільне визначення творчості є відсутнім. Достатньо велика кількість робіт у галузі філософії та психології творчості містять багато важливих положень, які потребують систематизації та дозволяють поглибити розуміння творчості.

Для усунення наявних суперечностей у дослідженні творчості виникає необхідність дати відповіді на фундаментальні питання в контексті сучасної наукової парадигми, з використанням системно-процесуального підходу. Мова йде про: 1) виявлення природи й передумов творчості; 2) з'ясування джерел і рушійних сил творчого процесу; 3) встановлення механізмів творчості. Це створить передумови для отримання відповідей на питання: Чи існують творча діяльність, творча людина, творча здатність?

Методологічна основа дослідження творчості. З урахуванням універсального характеру феномену творчості виникає необхідність інтеграції різних методологічних підходів: системного – для з'ясування природи творчості; системно-структурного – для уточнення джерел і рушійних сил творчого процесу; системно-процесуального – для характеристики механізмів творчості.

Відповідно до сучасної наукової парадигми та прийнятої методологічної системи гіпотетично можна стверджувати:

1) За природою творчість має соціокультурний характер; універсальним критерієм творчості є прогресивна якісна зміна соціальної системи за рахунок актуалізації можливостей, –

перехід у новий стан (це дозволяє говорити про продуктивно-руйнівний характер творчості); передумовами творчості є базальні (вітальні) потреби людини: потреба орієнтації, потреба активності (пошукової, не адаптивної, трансцендентної), соціальна потреба, потреба ауторепродукції.

2) Джерела творчості мають соціокультурне походження (суперечність між об'єктивним і суб'єктивним факторами); рушійні сили – відповідають рушійним силам розвитку; мова йде про суперечності, що мають об'єктивну природу, є відображенням дуалістичної природи людини: суперечність між внутрішнім і зовнішнім факторами тобто індивідуальним і соціальним, суперечність між стійкістю (гомеостаз) та мінливістю (принцип мінімуму дисипації), суперечність між дійсністю і реальністю.

3) Механізмами творчості є різні форми взаємодії: управління, відбиття, діяльність, діалогічна взаємодія.

Висновки. Для перевірки виділених ідей на несуперечливість необхідно проаналізувати концептуальні положення у галузі філософії та психології творчості. Це може стати предметом подальшого наукового пошуку

Література:

1. Буш Г.Я. Творчество как диалогическое взаимодействие. – Автореф. на соиск. уч.степ. кандидата философских наук по специальности 09.00.01 — диалектический и исторический материализм, Минск, 1989. – 24 с.
2. Мананников И.В. Диалогическая природа творчества : диссертация ... кандидата философских наук : 09.00.13.- Томск, 2001.– 128 с.
3. Редько Л.Л. Антропологическая парадигма профессиональной подготовки педагогов в системе вузовского образования: методологический аспект /Л.Л.Редько, Н.А.Леонова // Фундаментальные исследования. – 2015. – № 2 (часть 15) – С. 3391-3394

Костючков С.К.

*Доктор філософських наук,
професор кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет, м. Херсон
kosser.63@ukr.net*

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

В умовах сучасності усвідомлення постійних і масштабних суспільних змін актуалізує пошуки, продукування та застосування нових філософсько-педагогічних ідей, реалізація котрих є спрямованою на формування культури використання експоненціально зростаючого потоку інформації, мудрості її практичного застосування, а також на продукуванні сучасних освітніх парадигм, побудованих на відповідності навчання й виховання природі людини з метою піднесення рівня якості життя кожного індивіда і всього суспільства загалом. Актуальність соціально-філософського аналізу проблем освітньої системи обумовлена високим градієнтом суспільно-політичних змін в Україні та світі, глобалізацією з усіма її супутніми чинниками, а також широким розмаїттям педагогічних ідей, теорій та концепцій, і ще більш розлогим простором їхньої практичної реалізації. Оскільки статус людського життя є вагомим компонентом підґрунтя сучасної педагогічної системи, то виникає потреба в постійному оновленні філософсько-педагогічних ідей, адекватних сучасній соціокультурній реальності.

Як зазначив Президент Національної академії педагогічних наук України, доктор філософських наук, професор В. Кремень «демократизація й гуманізація сучасних суспільств зумовили піднесення важливості життя й діяльності окремої людини й водночас посилили вимоги до її особистої компетентності та самодостатності» [2, с. 8].

Загальноприйнятне розуміння освіти як засвоєння людиною досвіду минулого, вступає в протиріччя з її потребою в самореалізації, необхідністю вирішення нагальних проблем світу, що стрімко змінюється. Сучасна людина постає перед необхідністю усвідомлено діяти в ситуації вибору, грамотно визначати тактичні й стратегічні цілі та досягати їх, діяти продуктивно в особистій, освітній та професійній сферах. У якості однієї з ключових педагогічних проблем ми бачимо створення таких умов, за яких є можливим продуктивне поєднання особистісної творчої самореалізації особи, котра навчається, з одночасною апропріацією (засвоєнням) ними цивілізаційно-історичних і культурно-духовних досягнень людства. Дана проблема не може бути вирішеною без активної позиції педагога-професіонала, людини-інтелектуала з високим рівнем компетентності, громадянської культури, патріотизму; людини, вільної від атавістичних стереотипів радянської педагогіки; особистості, відкритої для новацій, для розширення спектру педагогічних підходів, прийомів і засобів творчої комунікації.

Відтак, суттєвим компонентом професійної діяльності педагога є вмотивована готовність до зміни формату взаємодії в освітньому процесі, успішність якого в значній мірі залежить від рівня педагогічної майстерності викладача, від його готовності до діяльності в умовах постійного творчого пошуку, спрямованого на оптимізацію професійної самореалізації. Творчість педагога – це свобода його самовираження, можливість експериментувати і варіювати, комбінувати й модернізувати, прогнозувати та передбачати. А отже, творча свобода педагога є *start point*’ом формування свободи його студента (учня) – світоглядної, духовної, політичної, конфесійної, економічної, культурної. Чим вищий рівень свободи – явної чи бажаної, тим вищим є ступінь розмаїття суспільного буття, тим складнішим і багатограннішим є саме життя людини. Саме освіта, на наше переконання, повинна

сприяти розвитку в людини спроможності конструктивно, логічно та критично осмислювати реальність, прогнозувати близьке й далеке майбутнє, іншими словами – чим більше свободи отримує людина, тим більш ефективною має бути система освіти, як засіб адаптації індивіда до постійно змінюваного світу [1].

Соціальна філософія, як вчення про співвідношення людини і суспільства, про розвиток особистості в соціальних групах, є теоретичним підґрунтям дослідження найширшого діапазону суспільних процесів, в тому числі – освіти, як процесу трансляції історично-сформованих знань від покоління до покоління. Філософське осмислення освіти як соціокультурного феномена демонструє, що на всьому шляху свого розвитку філософська думка переводила дослідження цієї форми духовного виробництва у сферу партикулярного, соціально-ціннісного знання. Саме соціальна філософія покликана окреслити аксіологічний зміст педагогічної творчості, модернізуючи та модифікуючи її принципи та засади, що перетворює методологію соціальної філософії на потужну платформу для аналізу різних аспектів освітнього процесу – ціннісного, світоглядного, культурологічного, технологічного тощо. З позиції соціальної філософії педагогічну творчість можна розглядати як особистісно-орієнтовану розвивальну інтеракцію учасників освітнього процесу (у форматі суб'єкт – суб'єкт), спрямовану, з одного боку, на формування гармонійно розвиненої, творчо мислячої, позитивно налаштованої особистості студента (учня), а з іншого – на підвищення рівня творчості педагога.

Література:

1. Костючков С. К. Біополітичне підґрунтя філософсько-освітньої концепції в умовах громадянського суспільства: монографія / С.К. Костючков. – Херсон: Айлант, 2015. – 320 с.
2. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін / В. Г. Кремень // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 1. – С. 8-15.

СЕКЦІЯ 2

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИКЛАДАЧА ВИШУ: УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Дикуха В.С.

*фахівець соціально-психологічної служби
Херсонський державний університет, м.Херсон*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ РОБОТІ З МОЛОДДЮ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Несприятлива тенденція щодо поширення інвалідності в світі, а в Україні зокрема, спричинила необхідність розв'язання проблеми щодо освіти молоді з особливими потребами. Значною мірою це зумовлено тим, що повноцінне існування осіб з особливими потребами неможливі без здобуття якісної освіти, а професіоналізація та сприяння кар'єрному росту молоді з інвалідністю потребують розбудови системи вищої освіти.

Діти та молодь з особливими потребами повинні бути забезпечені доступом до освіти, професійної підготовки, медичного обслуговування, відновлення здоров'я, до засобів відпочинку, залучатися до соціального життя, мати можливість розвиватися як особистість [1].

Однак, на нашу думку, створення та функціонування системи вищої освіти в Україні стає можливим лише за умови розвитку соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами у вищих навчальних закладах, які впроваджують ідеї інклюзивного освітнього навчання.

Соціально-педагогічна робота зі студентською молоддю з особливими потребами визначається як різновид соціально-педагогічної діяльності, що за допомогою відповідних технологій здійснюється у ВНЗ певною освітньою структурою,

фахівцями, волонтерами та спрямовується на створення сприятливих умов соціалізації молоді з особливими потребами [7].

Основними ознаками такої роботи є: *по-перше*, її головна мета – інтеграція студентів з інвалідністю у суспільство; *по-друге*, за своєю сутністю соціально-педагогічна робота з молоддю з особливими потребами є інтегративним видом діяльності, що містить у собі передусім педагогічний, соціальний та психологічний складники і включає: соціально-педагогічну діагностику, соціально-педагогічне проектування, соціально-педагогічну профілактику, соціально-педагогічну консультацію, соціально-педагогічну корекцію, соціально-педагогічну реабілітацію, соціально-культурну анімацію, соціально-педагогічне посередництво, соціально-педагогічний супровід; *по-третє*, результатом соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами виступає формування певного рівня соціальних якостей, самосвідомості, самовизначення і самовираження відповідно до можливостей молодої людини з особливими потребами та оточуючого середовища, що є якісним ступенем прояву соціальної сутності людини на індивідуальному рівні, здатністю творчо взаємодіяти з соціальним середовищем в інтересах суспільства і самої особистості, тобто загальною спрямованістю соціально-педагогічної роботи є створення оптимальних умов соціалізації людини [3].

В Україні сьогодні найбільш вживаним у науковому обігу є поняття «інклюзивна освіта», тому проблематика соціальної й освітньої інтеграції та інклюзії розробляється саме у цьому контексті. Інтеграцію та інклюзію розуміємо як поступові, взаємно перехідні та невід’ємні фази одного процесу входження людини з інвалідністю у соціальне та освітнє середовища, у ході реалізації яких вирішуються різноманітні завдання: спочатку забезпечується присутність (інтеграція) у незмінному, пристосованому до потреб здорових людей середовищі, а в

подальшому відбувається повне включення (інклюзія) в освітню систему й соціальне середовище, які зазнають змін відповідно до потреб людини з інвалідністю. Поєднує ці поняття те, що у процесі інтеграції, як і інклюзії, виникає необхідність зробити освітню систему достатньо гнучкою, аби вона могла відповідати запитам різних категорій людей, зокрема особам з інвалідністю [6].

Інклюзивну вищу освіту в Україні визначено як систему освітніх послуг з поєднанням елементів спеціальної та інклюзивної освіти. В основі інклюзивної вищої освіти лежать принципи: діалогізму в рамках педагогіки партнерства, суб'єкт-суб'єктних відносин зі здоровим оточенням та принципи співіснування, обопільного суверенітету, свободи співрозвитку, єдності та прийняття рішень тощо.

З'ясовано, що сучасний стан впровадження інклюзії у вітчизняних вищих навчальних закладах характеризується недостатньою навчально-методичною підготовкою викладачів до роботи зі студентами з особливими потребами, відсутністю дієвого контролю за виконанням принципів інклюзії

у закладі освіти; обмеженим вибором індивідуального освітнього маршруту внаслідок того, що відбір на навчання здійснюється за вибором особи з інвалідністю відповідно до індивідуальних можливостей щодо подолання існуючих бар'єрів; недостатньою розробкою теорії та технологій соціально-педагогічної роботи зі студентами з інвалідністю.

Література:

1. Безпалько О. В. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю в територіальній громаді : дис. ... доктора педагогічних наук : спец. 13.00.05 „Соціальна педагогіка” / Ольга Володимирівна Безпалько. – Луганськ, 2006. – 467 с.
2. Всесвітня програма дій стосовно інвалідів (1981 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_427
3. Декларация о правах инвалидов // Международные акты о правах человека : сб. докум. / Комис. по правам чел. при Презид. РФ; Ин-т гос. и права Рос. Академ. наук. – М. : Изд. Группа „НОРМА-ИНФРА”, 1999. – 784с.

4. Декларація соціального прогресу та розвитку (1969 р.) [Електронний ресурс]–Режим доступу:http://www.uazakon.com/documents/date_5r/pg_ifwwog.htm
5. Конвенція о правах ребёнка : конвенция ООН от 20 ноября 1989 г. – М. : РИОР, 2011. – 24 с.
6. Права человека. Сборник международных документов / сост. Г. М. Мелков. – М. : Юридическая литература, 1998. – 608 с.
7. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів // Права інвалідів в Україні. – К. : Сфера, 2002. – 357 с.

Огородник В.О.

*Студентка 411 групи,
спеціальність «Соціальна робота»
Херсонський державний університет, м.Херсон*

СЕКТОР СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ ЗВО ЯК ОСЕРЕДОК ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Ідея створення та функціонування інклюзивного освітнього простору може бути реалізована лише за умов якісної перебудови освітнього процесу ВНЗ.

Обґрунтовані науковцями концептуальні основи розробки педагогічних технологій соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання у ВНЗ (М.Є. Чайковський) стали базою для змістової та процесуально-методичної складових педагогічних технологій [4].

Ми свідомі того, що соціально-педагогічна робота з молоддю з особливими потребами має розгортатися у двох напрямках: перший забезпечує розвиток внутрішнього інклюзивного освітнього середовища ВНЗ, другий – формування соціально-педагогічної та соціально-психологічної готовності студентів з особливими потребами та членів їхніх родин до активного і продуктивного функціонування в інклюзивному освітньому просторі.

За технологічної розробки першого напрямку кафедра соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології ХДУ виступила із ініціативою щодо створення на базі соціально-

психологічної служби ХДУ Сектору соціальної інклюзії (СІ). Основним призначенням цього структурного підрозділу має стати посередницька та координаційна діяльність в організації соціальних контактів і співпраці студентів з особливими потребами із суб'єктами інклюзивного освітнього простору.

Необхідними фахівцями у штаті СІ є: керівник сектору, який на початковому етапі виконуватиме функції соціального педагога та психолога. До роботи центру також виявили бажання залучатися фахівці досвідчені викладачі, а також студенти – волонтери, які здобувають ОКР «магістр».

Одночасно ми усвідомлюємо, що відкриття Сектору пов'язане з визначенням форм та методів відповідної підготовки представників адміністрації, педагогічних кадрів та технічного персоналу закладу, батьківської та студентської громадськості як важливих суб'єктів створення та функціонування інклюзивного освітнього простору ВНЗ [4].

Через брак практики будемо застосовувати ідеї контекстного навчання А. Вербицького щодо співвідношення інформації та знань у навчально-виховному процесі. Інформаційну складову в змісті навчання студентів ВНЗ будемо розуміти як певну знакову систему (ОКХ та ОПП, навчальні плани, нормативні та робочі програми, лекції викладачів, тексти підручників та посібників, інші інформаційні джерела, плани самопідготовки тощо), підготовлену заздалегідь компетентними особами (вченими, адміністрацією закладу, викладачами та ін.), існуючу незалежно від навчальної активності студента, як можливість, у якій „прихована” професійна реальність; знанняву – як сукупність знань, отриману безпосередньо студентом та пов'язану з його попереднім досвідом і реаліями майбутньої професійної діяльності, а саме: основні професійні поняття; провідні ідеї, концепції, теорії навчання; принципи, основні закони та закономірності; відомості щодо способів пізнання та навчальної діяльності, оцінні знання, розуміння загальної методики навчання тощо [3].

Для поєднання знаннєвої та інформаційної складової у навчанні студентів підтримуємо думку Чайковського щодо широкого застосовування технології позиціонування історій успіху в житті „особливого” студента в умовах інклюзивного освітнього простору, що передбачають такі форми мотивації та позитивного налаштування студентів, як: організації зустрічей з людьми з інвалідністю, що досягли успіхів у професійній діяльності та житті; книжкові виставки та відкриті читальні, присвячені питанням самореалізації людей з інвалідністю, „інклюзивний кінотеатр”, перегляд фільмів, роликів соціальної реклами щодо проблем людей з інвалідністю з подальшим обговоренням на кураторських годинах. Пропонуємо також активні форми навчання, що передбачають позитивне використання минулого досвіду студентів з особливими потребами у нових навчальних умовах з орієнтуванням на реалії майбутньої професійної діяльності.

Не менш доречною, у розвитку інклюзивного освітнього простору, на нашу думку, є технологія створення традицій спілкування та взаємодії для вироблення у студентів позитивних звичок, закріплення навичок взаєморозуміння та спільної діяльності, що може реалізовуватися через форми набуття колективного досвіду: різноманітні змагання, походи та екскурсії, тематичні кураторські години, заняття-ознайомлення з традиціями ВНЗ; форми організації колективної праці як для активного використання і закріплення досвіду, так і для співтворчості, пошуку нових форм, зразків, результатів діяльності; заохочувальні заходи для студентів з особливими потребами до участі у суспільно необхідних планах, проектах, з використанням усіх можливих для них засобів їхнього досягнення та здійснення.

Література:

1. Алексєєнко Т. Ф. Технології соціально-педагогічної роботи в територіальній громаді / Т. Ф. Алексєєнко // Соціальна педагогіка : теорія та практика. – 2004. – № 2. – С. 19 – 24.

2. Безпалько О. В. Організація роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді : теоретико-методичні основи : [монографія] / О. В. Безпалько. – К. : Наук. світ, 2006. – 408 с.
3. Вербицкий А. А. Концепция знаково-контекстного обучения в вузе / А.А.Вербицкий // Вопросы психологии. – 1987. – № 5. – С. 31 – 39.
4. Чайковський М. Є. Особливості впровадження інклюзії у вищому навчальному закладі : [навчальний посібник] / М. Є. Чайковський. – К. : Університет „Україна”, 2015. – 152 с.

Мартиненко С.О.

*асистент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет*

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ ВСТАНОВЛЕННЯ

Особливе значення для України має створений інститут соціальної роботи, зорієнтований на сприяння особистості в задоволенні її потреб та реалізації можливостей в усіх сферах життєдіяльності для успішної адаптації до умов і вимог сучасного суспільства.

У зв'язку з цим зростає увага до професійної підготовки фахівців з соціальної роботи. Соціальна робота являє собою один із найбільш багатопланових та трудомістких видів професійної діяльності у сфері «людина – людина», належить до найважчих «професій допомоги». Високий ступінь відповідальності за прийняття рішень, інтенсивний вплив стресових факторів у процесі взаємодії з клієнтом, що має особливі потреби та складні життєві обставини, зумовлює загрозу професійних ризиків у соціальній роботі, зокрема, синдрому «вигорання» через особисту незахищеність фахівця, а тому вимагає від нього певних професійно важливих якостей, високого рівня особистісної зрілості та професійної культури [6].

Висока професійна культура працівників соціальної сфери, культура соціальної діяльності загалом – нагальна вимога сьогодення. Від професіоналізму соціальних кадрів значною мірою залежить успішне вирішення актуальних проблем

державотворення, регулювання суспільних відносин, забезпечення висхідного процесу морального розвитку суспільства.

Вивченню професійної культури майбутніх фахівців різних професій присвячені праці А.О. Деркача , Л.С. Колмогорової , Є.О. Клімова, Г.О. Балла, О.Г. Видри, З.Л. Становських, П.С. Перепелиці, В.В. Рибалки, Н.І. Волошко, О.В. Проскури, О.В. Винославської.

Особливої уваги заслуговують роботи Л.Віннікової, Д.Годлевської, Н.Микитенко, О.Пічкара, Н.Собчак, у яких розглядається зміст та форми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Питання, пов'язані з особистісно-професійним розвитком соціальних працівників, висвітлюються в дослідженнях Є.І. Холостової, Г.П. Медведєвої, Н.Б. Шмельової, А.Й. Капської, О.Г. Карпенко, І.Д. Зверєвої, І.І. Миговича, Т.В. Семигіної, А.М. Бойко, І.М. Григи, Н.В. Кабаченко.

На думку А.Й. Капської, професійна культура, крім необхідних знань, умінь та навичок включає в себе певні особистісні якості, норми ставлення до різних складових професійної діяльності[4].

Але загалом професійна культура розглядається як певний ступінь оволодіння професією, тобто способами та прийомами вирішення професійних завдань на основі сформованої духовної культури особистості [5].

Фундаментом професійної культури фахівця є зміст базової професійної освіти, що закладає основи як загальної, так і професійної культури, та містить такі підготовки: фундаментальну, методологічну та світоглядну, широку гуманітарну, теоретичну, практичну за профільними дисциплінами, творчу за фахом; у галузі науково-дослідної роботи, забезпечує формування навичок самостійної творчої діяльності майбутніх соціальних працівників [1].

Здійснений аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури із зазначеної проблеми надав можливість з'ясувати, що професійна культура майбутніх соціальних працівників є інтегральною особистісною якістю, у якій знаходять інтегрований вияв знання, уміння, навички, творчий потенціал, ціннісні орієнтації і настанови, необхідні для успішного виконання функціональних обов'язків фахівця соціальної сфери. Професійна культура – це результат інтеріоризації особистістю норм, цінностей та моделей поведінки, які функціонують у відповідному професійному співтоваристві.

Складність структури і змісту професійної культури зумовлює необхідність виділення основних показників, які відображають її сутнісні характеристики. Структурні характеристики професійної культури спираються на структуру соціальної діяльності та вимагають розгляду даного феномену як динамічного утворення, у якому виділяються окремі одиниці – компоненти.

Більшість дослідників до компонентів формування професійної культури студентів відносять: пізнавальний, мотиваційно-емоційний, діяльнісний та регулятивний [3]. А.Й. Капська виділяє ціннісний (аксіологічний), технологічний й особистісно – творчий компоненти [4].

П.С. Гуревич, В.В.Давидова, та М.С.Каган визначили такі основні компоненти професійної культури:

По-перше професійна спрямованість, що визначається рівнем професійної освіти, інтегрує цілісне усвідомлення сутності професійної культури, логічне мислення , включає професійну орієнтацію, професійну активність, професійне самовизначення і визначає на їхній основі життєву мету та професійну позицію.

2. Ціннісно-мотиваційний компонент, що містить сукупність сформованих цінностей, смислів та ідеалів, сукупність внутрішніх мотивів та установок професійної діяльності,

систему інтеріоризованих норм і традицій професійної субкультури, визначає пріоритети та принципи поведінки і професійної діяльності.

3. Професійні знання – система професійно значущих загальнонаукових, педагогічних та фахових знань та способів їх збагачення.

4. Професійні вміння і навички – система вмінь та навичок, що визначають зміст практичної майстерності соціального працівника та способи їхнього вдосконалення.

5. Комунікативна культура як сукупність особистісних якостей, теоретичних знань, практичних вмінь і навичок з організації соціального та іншого спілкування [2] .

Необхідно з'ясувати проблему вибору вимірювальних показників для отримання об'єктивної інформації. У зв'язку з тим, що процес формування професійної культури фахівця є складним, комплексним, неможливо знайти показник, який інтегральним чином дозволяв би виміряти цей феномен.

Під критеріями формування професійної культури фахівця вважаються суттєві ознаки, що свідчать про досягнення того або іншого рівня сформованості професійної культури фахівця. Рівень – це ступінь сформованості професійної культури, певний результат розвитку; критерії – вимірювачі рівнів. Між ними є певний динамічний зв'язок, якщо його розкрити, можна виробити найбільш оптимальну систему критеріїв [3] .

Відповідно до типології структурних компонентів професійної культури за П.С. Гуревича, В.В. Давидова, та М.С. Кагана, були сформульовані критерії сформованості професійної культури майбутнього соціального працівника: професійно-компетентнісний, організаційно-комунікативний, професійно-моральний.

Професійно-компетентнісний критерій передбачає сформованість професійних знань, умінь, навичок; основних професійних компетенцій (експертних, дослідницьких, прогностичних, контрольних, юридичних, управлінських,

просвітницьких), що визначають здатність до вирішення професійних завдань і прийняття кваліфікованих рішень; професійно важливих особистісних якостей; прагнення до професійного самовдосконалення.

3-поміж показників організаційно-комунікативного критерію виокремлюємо: здатність обирати оптимальні способи спілкування в ситуації взаємодії; вибудовувати професійно доцільні стосунки, аргументувати та відстоювати власну позицію; доцільно використовувати стилі спілкування; створювати сприятливий психологічний мікроклімат у колективі; попереджати й конструктивно вирішувати міжособистісні конфлікти; володіння мистецтвом самопрезентації, самоорганізації [3].

Професійно-моральний критерій полягає в сформованості морально-ціннісних орієнтацій і переконань, що ґрунтуються на почутті професійного обов'язку, професійної честі, гідності, ділової репутації та престижу професії. Особливе значення має професійна відповідальність соціального працівника, яка полягає в розумінні призначення своєї діяльності, її соціальної місії формування ціннісного ставлення до майбутньої діяльності.

Інтегративність видів професійної культури відображає рівень сформованості основних її видів та їхній взаємозв'язок.

Як відомо, механізмом переведення якісних показників у кількісні є рівні. Урахування визначених критеріїв і показників дало змогу виокремити чотири рівні сформованості професійної культури у майбутніх соціальних працівників: елементарний, репродуктивний, реконструктивний, творчий.

Елементарний рівень (дуже низький) характеризується несформованістю компонентів професійної культури.

Репродуктивний рівень (низький) характеризується недостатньою сформованістю більшості компонентів професійної культури.

Реконструктивний рівень (середній) відзначається достатньою сформованістю всіх компонентів професійної культури, необхідних для виконання основних функцій майбутньої діяльності.

Творчий рівень (високий) характеризується сформованістю всіх компонентів професійної культури.

Отже, на основі аналізу філософської, психологічної, педагогічної літератури нами було виокремлено критерії, показники й рівні сформованості професійної культури майбутніх соціальних працівників. Їх використання надає змогу всебічно оцінити індивідуальний рівень досліджуваного феномена у студентів та організувати роботу щодо формування професійної культури майбутніх соціальних працівників під час їх навчання у вищому навчальному закладі.

Література:

1. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения/ Беспалько В.П. Москва: Изд-во Ин-та проф.образование м-ва образование России, 1995. 336с.
2. Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионала. – М.: Издательство Московского психолого-социального института. – Воронеж: НПО «МОДЭК», 2004. – 752 с.
3. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоритичний та методичний аспект) : монографія/Гриньова В.М.-Х.:Основа, 1998.- 300с.
4. Карпенко О.Г. Професійне становлення соціального працівника: Навчально-методичний посібник. – К.: ДЦССМ, 2004. – 164 с
5. Крылова Н.Б. Формирование культуры будущего специалиста: [учеб.метод.пособ]/ Крылова Н.Б. – М.: Высш.шк., 1990.-142с.
6. Поліщук В.А. Соціальний працівник: особистість і професія/ В.А. Поліщук//Соціальна робота в Україні: навч.посіб.; за ред. І.Д.Зверева, Г.М.Лактіонової.- К.: Наук.світ, 2004.-С.195-215.

Волошин О.В.

*доцент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет*

Спірідонова О.О.

*магістр кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет*

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Професійне становлення охоплює тривалий період життя людини (35–40 років). Протягом цього часу змінюються життєві й професійні плани, відбувається зміна соціальної ситуації, провідної діяльності, перебудова структури особистості, тому виникає необхідність розділення даного процесу на періоди або стадії.

Більшість періодизацій професійного розвитку спирається на хронологічний вік індивіда. У рамках концепції професійного розвитку особистості Ю.П.Поваренкова хронологічною підставою для періодизації є "професійний вік" особистості, тобто тривалість її професіоналізації, що більша від загальнотрудового стажу [5].

Незалежно від величини одиниць періодизації професійного розвитку особистості (стадії, періоди й фази) кожна з них характеризується конкретною ситуацією або завданням професійного розвитку, провідною формою професійної активності, специфічними професійно важливими якостями, професійно орієнтованими новоутвореннями й критеріями професіоналізації.

В.Т. Кудрявцев, один із перших вітчизняних психологів, який глибоко дослідив проблему професійного розвитку особистості, як критерії виділення стадій вибрав ставлення

особистості до професії і рівень виконання діяльності. Він виділив чотири стадії:

- 1) виникнення і формування професійних намірів;
- 2) професійне навчання і підготовка до професійної діяльності;
- 3) входження в професію, активне її освоєння і знаходження себе у виробничому колективі; повна реалізація особистості у професійній праці [3].

Є.О. Климов обґрунтував наступну професійно орієнтовану періодизацію:

- 1) стадія оптації (12–17 років) – підготовка до свідомого вибору професійного шляху;
- 2) стадія професійної підготовки (15–23 роки) – оволодіння знаннями, уміннями і навичками майбутньої професійної діяльності;
- 3) стадія розвитку професіонала (від 16 – 23 років до пенсійного віку) – входження в систему міжособистісних відносин у професійних спільнотах, подальший розвиток суб'єкта діяльності.

У пізнішій періодизації життєвого шляху професіонала Є.О.Климов пропонує докладніше угруповання фаз:

- 1) оптація – період вибору професії в навчально-професійному закладі;
- 2) адаптація – входження в професію і звикання до неї;
- 3) фаза інтернала – набуття професійного досвіду;
- 4) майстерність – кваліфіковане виконання трудової діяльності;
- 5) фаза авторитету – досягнення професіоналом високої кваліфікації;
- 6) наставництво – передача професіоналом свого досвіду [2].

А.К. Маркова як критерій виділення етапів становлення професіонала вибрала рівні професіоналізму особистості. Вона виділяє 5 рівнів і 9 етапів:

- 1) допрофесіоналізм включає етап первинного ознайомлення з професією;
- 2) професіоналізм складається з трьох етапів: адаптації до професії, самоактуалізації в ній і вільного володіння професією у формі майстерності;
- 3) суперпрофесіоналізм також складається з трьох етапів: вільного володіння професією у формі творчості, оволодіння поряд суміжних професій, творчого самопроекування себе як особистості;
- 4) непрофесіоналізм – виконання праці за професійно спотвореними нормами на тлі деформації особистості;
- 5) післяпрофесіоналізм – завершення професійної діяльності [4].

Наступною підставою диференціації професійного становлення виступає провідна діяльність. Її освоєння, вдосконалення, способи виконання приводять до кардинальної перебудови особистості. Очевидно, що діяльність, здійснювана на репродуктивному рівні, пред'являє інші вимоги до особистості, ніж пошукова і творча. Психологічна організація особистості молодого фахівця, що засвоює професійну діяльність, поза всяким сумнівом, відрізняється від психологічної організації особистості професіонала. Слід мати на увазі, що психологічні механізми реалізації конкретної діяльності на репродуктивному і творчому рівнях настільки різні, що їх можна віднести до різних типів діяльності, тобто перехід з одного рівня виконання діяльності на інший, вищий, супроводжується перебудовою особистості.

Динаміка професійного розвитку особистості носить не монотонний характер і є суперечливою, що знаходить своє вираження в нерівномірності й гетерохронності професійного розвитку.

Нерівномірність проявляється в нормальних макро і мікрокризах професійного розвитку. Дані кризи характеризуються різким зниженням основних показників

критеріїв професійного розвитку, перебудовою підструктур особистості й форм професійної активності.

Суперечність між бажаною кар'єрою і її реальними перспективами призводить до розвитку кризи професійної кар'єри. При цьому серйозній ревізії піддається "Я–концепція", вносяться корективи у виробничі відносини, що склалися. Можна констатувати, що відбувається перебудова професійної ситуації розвитку.

Рушійним чинником подальшого професійного розвитку особистості стає потреба в самореалізації, самоздійсненні. Професійна самоактуалізація особистості призводить до незадоволеності собою, оточуючими людьми, обставинами і, звичайно, професією, породжує кризу соціально-професійної самоактуалізації. Ця криза–душевна смута, бунт проти себе. Дана криза не відноситься до нормативних, оскільки не кожен професіонал здатний піднятися на рівень майстерності.

Остання нормативна криза професійного розвитку обумовлена відходом людини з професійного життя. Після досягнення певної вікової межі людина йде на пенсію і переживає кризу втрати професії. Передпенсійний період для багатьох працівників набуває кризового характеру. Це пов'язано з необхідністю засвоєння нової соціальної ролі і норм поведінки. Основними ознаками професійних криз є: втрата відчуття нового, відставання від життя, зниження рівня професіоналізму, внутрішня розгубленість, усвідомлення необхідності переоцінки себе, зниження власної оцінки, втома, виникнення відчуття вичерпаності своїх можливостей [1].

Підбиваючи підсумки теоретичного аналізу робіт вітчизняних і зарубіжних дослідників, можна зробити наступні висновки: професійне становлення особистості – це процес розвитку, який полягає в послідовній зміні певних стадій; перехід від однієї стадії до іншої супроводжується кризами професійного становлення; нормативні кризи супроводжують перехід від однієї стадії професійного становлення до іншої. До

нормативних криз відносяться криза навчально-професійної орієнтації, вибору професії, професійних експектацій, професійного зростання, професійної кар'єри і соціально-професійної самоактуалізації; випадкові і наднормативні події породжують ненормативні кризи, порушуючи траєкторію професійного становлення.

В умовах зростаючого безробіття людина змушена повторювати окремі стадії внаслідок знову виникаючих проблем професійного самовизначення, професійної перепідготовки, адаптації до нової професії і нового професійного співтовариства.

Література:

1. Зеер Е.Ф. Кризи професійного становлення особистості / Е.Ф. Зеер, Е.Е. Симанюк // Психологічний журнал. –1997. –№ 6. –С. 35–44.
2. Климов Є.О. Психолого-педагогічні проблеми професійної консультації / Є. О. Климов. –М. : Знання, 1983. –98 с. – (Сер. "Педагогика и психология")
3. Кудрявцев В.Т. Психолого-педагогические проблемы высшей школы / В.Т. Кудрявцев/ Вопросы психологии. –1981. –№ 2. –С. 20–30.
4. Маркова А. К. Психология профессионализма / Аэлита Капитоновна Маркова. –М. : Знание, 1996. –308 с.
5. Поваренков Ю.П. Психологический анализ процесса профессионализации. Понятие "профессионализация" / Ю.П.Поваренков // Способности и деятельность: межвузовский сборник научных трудов. –Ярославль: ЯГПИ им. Ушинского, 1989.

СЕКЦІЯ 3

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ

Гуріч В.О.

*Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет, м.Херсон*

З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ВІЛЬНОГО ВИБОРУ СТУДЕНТА: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МОТИВАЦІЯ УЧАСНИКІВ

Упродовж останніх років система вищої освіти України зазнає значних реформувань: визначені та законодавчо закріплені стратегічні напрями її розвитку, вдосконалено системи та процедури контролю якості освіти (насамперед, ліцензування, акредитація), для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня та профілю підготовки затверджено систему стандартів, які містять вимоги до фахової компетентності та кваліфікаційну характеристику і системи діагностики якості знань, активно впроваджуються новітні технології навчання, розширюється та поглиблюється співпраця із закордонними навчальними закладами.

Перед сучасною вищою школою поставлене важливе і надзвичайно актуальне завдання – найближчим часом напрацювати адекватні загальноєвропейським принципи побудови навчального процесу. У зв'язку з входженням України до Європейського освітнього і наукового поля наголошується на якості й універсальності підготовки випускника вищої школи, його адаптованості до ринку праці. Отже, виникає необхідність удосконалення змісту професійної підготовки.

Одним з принципів реалізації Державної Національної програми «Освіта (Україна – ХХІ ст.)» є гуманізація освіти, тобто побудови стосунків учасників освітнього процесу на основі зміни

стилю педагогічного спілкування на демократичний, подолання практики індоктринації (нав'язування їм непорушних стереотипів мислення, догм, які не підлягають критиці). Гуманізація націлена на посилення тих положень педагогіки, які орієнтують на повагу до особистості вихованця, формування в нього самостійності, встановлення гуманних, довірчих стосунків між ним і вихователем.

З огляду на відповідність спеціальності вибраним студентом дисциплін та сучасним світовим тенденціям в галузі вищої освіти, у 2005 році комісія освіти Європейського парламенту розробила «Методичні рекомендації Парламенту та Ради Європи щодо ключових компетенцій» [1]. Згідно з цим документом серед ключових компетенцій випускника будь-якої спеціальності є вміння побудови вірної поведінки у міжособистісних, міжкультурних та суспільних взаємовідносинах. Тож, одним з головних моментів реформування освіти в Україні вбачається запровадження закладами вищої освіти права самостійного вибору змісту, програм і технологій введення дисциплін вільного вибору студентів.

У ст. 62 п. 15, 16 Закону України «Про вищу освіту» наголошується, що «вибір навчальних дисциплін у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та робочим навчальним планом, в обов'язку має становити не менш як 25 % загальної кількості кредитів ECTS, передбачених для даного рівня вищої освіти». Навчальні дисципліни за вільним вибором студента вводяться для задоволення освітніх та кваліфікаційних потреб студента, ефективного використання можливостей і традицій університету та потреб регіону. Їх перелік включається до індивідуального навчального плану студента і є обов'язковим для вивчення.

Зважаючи на вищенаведене, кафедрою соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології Херсонського державного університету студентам був запропонований курс «Діти та

дорослі правовідносини у різних сферах життя» (курс за вибором для тих, хто планує працювати з дітьми або просто стати грамотними батьками). Оскільки найважливішим для моральної характеристики особи є типовий для неї спосіб відношення до іншої людини, метою було визначено наступне: через розширення знань про правові можливості дитини та її представників, навчитись моделювати ситуації ризику та вирішувати конфлікти в професійній діяльності, узгоджуючи права дитини з правами дорослих.

Процедура вибору студентами навчальних дисциплін за вільним вибором здійснюється відповідно до Положення, яким визначено порядок та умови обрання студентами дисциплін за вибором у Херсонському державному університеті. Оскільки студенти використовували внутрішньоуніверситетську систему електронної реєстрації на курс, для інформаційно-досліджувальної роботи з тематики дисципліни у системі дистанційного навчання «KSU Online» у розділі «Дисципліни вільного вибору» на базі навчальної платформи Moodle була створена сторінка дисципліни. Така система створює широкі можливості для комунікації та взаємодії учасників навчального процесу. Важливою особливістю є те, що створюється і зберігається портфоліо кожного студента: здані роботи, повідомлення у форумі, оцінки і коментарі викладача до робіт. При підготовці та проведенні занять у системі «KSU Online» викладач може оперувати великим набором зручних інструментів у вигляді елементів курсу (глосарій, ресурс, завдання, форум, wiki, тест та ін.).

Навчальний план курсу складається з основної частини (коротка історія прав дитини, їх принципи та відбиття в українському законодавстві, механізми реалізації) та варіативної основи (в залежності від галузі застосування права дітей). Студенти також можуть запропонувати свої теми для зустрічей. Серед ключових тем у рамках запланованих 7 лекцій та 8 практичних зустрічей визначено наступні:

Тема 1. Поняття «права дитини»: генезис, принципи, стандарти.

Тема 2. Психосоціальна та юридична сутність прав дитини.

Тема 3. Особистісні права дитини. Право на сімейне виховання та всебічний розвиток.

Тема 4. Право на охорону здоров'я. Забезпечення соціальних прав дитини з обмеженими функціональними можливостями.

Тема 5. Право на освіту. Інклюзія в галузі освіти.

Тема 6. Майнові права дитини.

Тема 7. Дитина у конфлікті із законом.

Тема 8. Права дітей та молоді у галузі праці.

Також додатково були запропоновані факультативні теми для вивчення і обговорення: 1) права дитини під час слідства та судового процесу; 2) покарання дитини; реабілітація та ресоціалізація; 3) право на гру (організація дозвілля дитини, робота літніх дитячих оздоровчих таборів); 4) діти військовослужбовців: труднощі соціалізації; 5) зміни в житті дітей трудових мігрантів; 6) соціально-правові гарантії дітей із сімей внутрішньо переміщених осіб; дітей біженців в Україні.

Групу студентів, які обрали зазначений вище курс, склали 30 осіб, які навчаються на факультеті дошкільної та початкової освіти (6 осіб), історико-юридичному (6), іноземної філології (17), української філології та журналістики (1). Серед них 10 чоловіків, 20 жінок.

Оскільки базовий рівень знань та загальної правової культури в групі був неоднорідний, вибір методів ґрунтувався на актуалізації власних переживань під час розгляду життєвих ситуацій (casework) у поєднанні з пошуком інформації для розв'язання поставленого завдання (конфлікту). Емоційний відклик («У мене була схожа проблема...») ставав мотивацією для інших учасників обговорення, завдяки чому відбувався цілеспрямований пошук інформації за запропонованою матрицею питань.

Одним з факторів успіху ми визначили зміну мотивації до вивчення студентами проблематики дитячого права. Інструментом вимірювання було обрано модифікацію опитувальника А. Меграбяна для виміру мотивації досягнення (ТМД), яку запропонував М. Магомет-Емінов. ТМД призначений для діагностики двох узагальнених стійких мотивів особистості: мотиву прагнення до успіху і мотиву уникнення невдачі (оцінюється, який з мотивів домінує). Специфікою застосування тесту була пропозиція студентам під час відповідей думати про ту проблематику, що визначена темами дисципліни, і свій успіх в її дослідженні. ТМД було проведено на першій та заключній зустрічі.

Динаміку вмотивованості показала більшість студентів, показники в цифрах наступні (%): факультет дошкільної та початкової освіти (+16,7), історико-юридичному (+16,7), іноземної філології (+29,4). Серед чоловіків позитивна динаміка +20, жінок – +25. Таким чином можна зробити висновок, що мета – зацікавити та спонукати до подальших самостійних розвідок – у певній мірі досягнута.

У подальшому слід враховувати, що активність студентів під час вивчення дисциплін вільного вибору досягається через почуття внутрішньої свободи, через визнання права на вибір. Для них це може бути право на визначення власного темпу навчання, на формування пакету проблемних питань з переліку можливих, на участь у всіх доступних видах та формах навчальної, наукової чи іншої творчої роботи. Що з одного боку створює творчий простір для викладача, з іншого – вимагає урізноманітнення методичного арсеналу разом із сучасною матеріально-технічною базою закладу вищої освіти.

Література:

1. The Key Competences for Lifelong Learning – A European Framework is an annex of a Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning that was published in the Official Journal of the European Union on 30 December 2006/L394. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal->

content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&qid=1569501005025
&from=EN

2. Тест-опитувальник мотивації досягнення А. Меграбяна// Персонал. № 3/2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://personal.in.ua/article.php?id=470>

Колбіна Т.В.

*Доктор педагогічних наук,
професор кафедри іноземних мов
та міжкультурної комунікації
Харківський національний
економічний університет ім. С. Кузнеця
tkolbina55@gmail.com*

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Рівень професіоналізму сучасних фахівців міжнародних відносин в умовах глобалізованого світу визначається не тільки ґрунтовними теоретичними знаннями і практичними вміннями, а, передусім, міжкультурною компетентністю, що забезпечує ефективну взаємодію з діловими партнерами інших країн. Це зумовлено тим, що вони здійснюють свою професійну діяльність у міжнародному соціально-культурному середовищі, що є системою зовнішніх умов і факторів, які впливають на їхню комунікативну поведінку.

Фахівці з міжнародної відносин створюють особливу групу, основною сферою відповідальності якої є, насамперед, організація міжнародної діяльності та управління нею через комунікацію з іноземними партнерами, що потребує високого рівня комунікативних умінь і специфічних особистісних якостей. Учасники процесу міжкультурної комунікації як представники різних культур мають відмінності у світогляді, ціннісних орієнтаціях, комунікативному стилі, особистісних характеристиках, нормах комунікативної поведінки, використанні засобів комунікації (вербальних і невербальних).

У наукових публікаціях (С. П. М'ясоєдов [1], G. Hofstede [2], M. Stich [3] та ін.) наголошується, що у сучасному міжкультурному світі фахівець має навчитися аналізувати особливості інших культур і враховувати їх у професійно-діловій комунікації, розуміти причини виникнення міжкультурних конфліктів й уміти їх запобігати; плідно працювати в міжкультурних «командах», проводити міжнародні переговори з дотриманням морально-етичних принципів спілкування, нести соціальну відповідальність за свою діяльність і прийняті рішення.

У державних нормативних документах і стандартах вищої освіти обґрунтовано необхідність створення оптимальних умов для набуття студентами загальних і професійних компетентностей, формування комунікативної спроможності рідною та іноземними мовами, розвитку особистісних і соціальних якостей, які забезпечують успішне виконання професійної діяльності.

Керуючись зазначеними документами, підготовку фахівців міжнародних відносин до міжкультурної комунікації слід організувати як цілісний педагогічний процес, що інтегрує навчання, виховання, соціалізацію у професійному і соціальному середовищі, всебічний розвиток особистості. Організація і реалізація педагогічного процесу має здійснюватися на принципах особистісно орієнтованого навчання з метою формування досвіду професійної діяльності в умовах міжкультурної комунікації, підвищення культури соціальних відносин її учасників.

Реалізація педагогічного процесу формування міжкультурної компетентності фахівців міжнародних відносин потребує відповідної організації навчальної діяльності, управління нею і спілкування між його суб'єктами. Для організації необхідно спроектувати педагогічну систему, компоненти якої (суб'єкти навчальної діяльності, цілі, принципи, зміст, методи і форми) мають відтворювати специфіку професійної діяльності майбутніх

фахівців; для управління навчальною діяльністю – розробити й впровадити відповідну педагогічну технологію, що ґрунтуються на концепції поетапного засвоєння знань і формування понять із застосуванням адекватних до поставлених цілей дидактичних засобів; для досягнення суб'єкт-суб'єктної взаємодії «викладач ↔ студенти» – здійснювати спілкування під час навчання на діалогічних засадах.

Особистісно орієнтована технологія формування міжкультурної компетентності фахівців міжнародних відносин, яка моделює ситуації майбутньої професійної діяльності на заняттях, дозволяє створити атмосферу відкритості, вільного обміну думками, смислами, цінностями і емоціями. У процесі розв'язання ситуацій спільної продуктивної діяльності посилюються міжпредметні зв'язки, відбувається інтеграція знань з різних наукових напрямів, результатом чого є формування системного мислення майбутніх фахівців і розвиток їхнього творчого потенціалу. Таким чином студенти набувають досвід творчої діяльності завдяки переходу на рівень самоорганізації і самоуправління своїм навчанням.

Таким чином, формування міжкультурної компетентності у системі підготовки фахівців міжнародних відносин забезпечує розвиток їхніх суб'єктних, професійних, комунікативних і моральних якостей. Для успішного формування досвіду міжкультурної комунікації студентам необхідно засвоїти систему знань стосовно іншої культури та ціннісні орієнтації її представників, усвідомити комунікативно-поведінкові норми соціальних відносин з ними, сформувати відповідні особистісні якості.

Література:

1. Мясоедов С. П. Основы кросскультурного менеджмента: как вести бизнес с представителями других стран и культур : учеб. пособ. / С. П. Мясоедов. – М. : Дело, 2003. – 256 с.
2. Hofstede G. Interkulturelle Zusammenarbeit: Kulturen – Organisationen – Management / G. Hofstede. – Wiesbaden: Gabler, 1993. – 328 S.

3. Stich M. Interkulturelle Kompetenz: Management von Erwerb und Transfer in der Unternehmung / M. Stich. – München: FGL-Verl., 2003. – 93 S.

Швець Т.М.

*Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет, м.Херсон*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ/ПЕДАГОГІВ У ХЕРСОНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Забезпечення ефективної фахової підготовки майбутніх соціальних працівників/педагогів залежить не тільки від якості і рівня теоретичного навчання, від об'єму знань засвоєних студентами але і від практичної підготовки.

Метою тез є висвітлення особливостей практичної підготовки майбутніх соціальних працівників/педагогів у Херсонському державному університеті.

У закладах вищої освіти України практика є невід'ємною складовою навчального процесу, вона планується і проводиться на основі наказів Міністерства освіти України, а також Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України від 08.04.93 № 93 її терміни регламентуються навчальними планами.

Відповідно до Положення систему наскрізної практики складають такі її основні види: навчальна, виробнича та переддипломна. Мета зазначених видів практики – оволодіння студентами сучасними методами, формами організації професійної діяльності; формування у них практичних умінь і навичок у процесі виконання програми практики та її завдань.

Важливим завданням професійно-орієнтованої практики на думку Р. Вайноли є «розвиток індивідуальних, професійних, творчих здібностей майбутніх фахівців, розвиток їх

особистісного потенціалу» [1, с. 272]. Практика має сприяти процесам самовдосконалення особистості майбутнього соціального педагога, що здійснюються завдяки створенню мікро- і макросоціальних умов для прояву самотворчої активності студента, формування його готовності до самовдосконалення [1].

Основними завданнями практики у професійній підготовці соціальних педагогів, на думку науковця Ю. Галагузової є поглиблення і удосконалення теоретичних знань і встановлення їх зв'язку з практичною діяльністю; розвиток особистісних якостей; формування професійних умінь і навичків; знайомство з різними типами соціально-педагогічних закладів; засвоєння сучасних соціально педагогічних технологій роботи з різними категоріями населення; створення умов для розвитку здібностей і самореалізації студента; формування у студентів творчого і дослідницького підходів професійної діяльності; розвиток навичок професійної рефлексії [2, с. 43].

Для адекватної оцінки стану практичної підготовки, а також для правильного прогнозування і планування розвитку процесу професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів, науковець Б. Шапіро стверджує, що важливими є науково-педагогічні знання про умови ефективності практичної підготовки соціальних педагогів у вищому навчальному закладі [7].

Вивчення досвіду організації практики у вищих навчальних закладах, аналіз програм, показує, що вона проводиться при дотриманні відповідних принципів. Так наприклад, відповідно програмам, розробленим викладацьким колективом кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології Херсонського державного університету, будь-який вид практики ґрунтується на принципах: безперервності, самостійності, дослідницького підходу, можливості вибору об'єкта практики відповідно до інтересів, здібностей студентів.

Процес практичної підготовки студентів може буде ефективним тільки при дотриманні наступних принципів:

- взаємозв'язку теоретичного навчання і практики, що передбачає застосування теоретичних знань на практиці, усвідомлення їх значущості для успішної професійної діяльності;

- наступності, що забезпечує змістовий зв'язок усіх видів практики;

- послідовності, що передбачає поступове ускладнення завдань різних видів практики, розширення спектру соціальних ролей і видів діяльності, збільшення обсягу і ускладнення змісту діяльності;

- поліфункціональності – одночасне виконання в ході практики професійних функцій і оволодіння різними професійними ролями;

- перспективності – передбачення розвитку подій їх перспективного здійснення;

- вільного вибору – врахування індивідуальних особливостей, інтересів, потреб студентів (вибір місця проходження практики, визначення ведучих завдань у межах загальних задач практики, тематики практичної та науководослідної роботи);

- співробітництва – створення у ході практики таких умов, при яких відносини між студентом і керівником практики будуються на пріоритеті довіри і партнерства.

Як показав аналіз досвіду проведення практик у інших закладах вищої освіти, для ефективною практичної підготовки майбутніх соціальних працівників/педагогів необхідна організація скоординованої взаємодії основних учасників даного процесу: соціально-освітнього закладу (бази практики), викладача-керівника практики, студента і клієнта; взаємозв'язок теорії і практики у підготовці майбутнього фахівця соціальної педагогіки визначається єдністю підходів до організації навчальних і практичних занять; обов'язковому

включенні соціально-педагогічної проблематики у зміст і мету виробничої практики; виділенні показників готовності у системі оцінки результатів практики; стимулюванні соціально-виробничої активності з метою розуміння соціальної значимості професійної діяльності.

У процесі дослідження підтверджувалося, що готовність студентів до включення у практичну діяльність визначається їх професійно значимою особистісною освіченістю і певним психічним станом: достатньо стійкими позитивними мотивами діяльності, наявністю професійно значимих рис характеру і здібностей, відповідними знаннями, уміннями і морально-етичними установками, педагогічно-зорієнтованими особливостями пізнавальних процесів (сприймання, уваги, мислення, пам'яті) стійкістю емоційно-вольових процесів.

У Херсонському державному університеті, як й у інших закладах вищої освіти України, обсяг практики, її види, терміни проведення визначаються навчальним планом. На цій основі формуються програми практик. Навчальні заклади визначають бази практики враховуючи можливості реалізації її завдань, знань, здібностей, інтересів студентів. Так, у Херсонському державному університеті на соціально-психологічному факультеті різні види практик з метою підготовки майбутніх соціальних працівників/педагогів проводиться з першого по четвертий курс «бакалаврі ату» та на другому курсі «магістратури» включно. Їх організація відбувається на основі договорів з базами практики, зокрема: міськими управліннями освіти, управлінням у справах сім'ї та молоді, обласним і міським відділами охорони здоров'я, міською адміністрацією та іншими соціальними установами.

Система практик у Херсонському державному університеті включає різні її види: навчальна, організаційна, дозвіллева, виробнича, переддипломна [5].

Кожен вид практики має свою програму, де визначені основні завдання:

- ознайомлення студентів із сучасним станом соціально-педагогічної роботи у навчально-виховних закладах різного типу, в службах соціальної допомоги різним верствам населення, із передовим досвідом соціальної роботи;

- закріплення і практичне застосування теоретичних знань;

- формування умінь і навичок педагогічного спілкування соціального працівника/педагога з дітьми різного віку і представниками різних верст населення, на основі вивчення їх індивідуальних і вікових особливостей;

- розвиток особистісно-професійних якостей соціального працівника/педагога (доброті, милосердя, емпатійного співпереживання); педагогічних і психологічних здібностей, виховання почуття поваги до професії соціального педагога, персональної відповідальності за самотійну діяльність, засвоєння моделі спеціаліста, для якого властиві риси людини високої внутрішньої культури;

- залучення студентів до безпосередньої практичної роботи, набуття умінь і навичок соціальної діяльності працювати з різними категоріями населення, в першу чергу з дітьми та молоддю, у підлітково-юнацьких об'єднаннях, школах, а також патронажної роботи на дому з дітьми що мають функціональні обмеження, людьми похилого віку;

- розвиток у студентів творчого, дослідницького підходу до соціальної діяльності, набуття ними умінь аналізувати результати своєї праці, формування потреби у самоосвіті і самовихованні;

- прогнозування тенденцій соціальної адаптації, стану і динаміки розвитку дитячої і молодіжної свідомості і поведінки, формування громадської думки; вивчення методів і прийомів патронажної роботи з людьми похилого віку та інвалідами.

Вивчення та аналіз організації практичної підготовки, дає можливість визначити її особливості.

Практична підготовка майбутніх соціальних працівників/педагогів у Херсонському державному

університеті базується на організаційних принципах і має свою специфіку, що зумовлено інновацією професії; поширенням соціальної діяльності у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту; різноманітністю клієнтури і своєрідністю форм і методів роботи. Основним інтегруючим компонентом особистісно-професійного становлення спеціаліста є його залучення до різних видів практик і формування умінь, навичок реалізовувати професійну діяльність.

Література:

1. Вайнола Р. Х. Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : монографія / Вайнола Р. Х. ; за ред. С. О. Сисоевою ; М-во науки і освіти України ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во ХНРБЦ, 2008. – 460 с.
2. Галагузова Ю. Н. Концепция практики в профессиональной подготовке социальных педагогов / Ю. Н. Галагузова // 10 лет социальной педагогике в России: результаты и перспективы развития : материалы науч.-практ. конф. / отв. за вып. Л. В. Куриленко, Л. Я. Хисматуллина, О. В. Черкасова. – Самара : Изд-во «Самарский университет», 2001. – С. 42–44.
3. Конончук А. І. Технології соціально-педагогічної діяльності : навчальна програма / Конончук А. І. – Ніжин : Видавництво НДПУ ім. М. Гоголя, 2004. – 46 с.
4. Ларіонова Н. Б. «Соціальна педагогіка» і Соціальна робота»: наскрізна програма практики студентів спеціальностей / Ларіонова Н. Б. – Луганськ : Альма-матер, 2007. – 36 с.
5. Пономаренко О. В. Концепція соціально-педагогічної практики спеціальність 7.010106 – соціальна педагогіка, 7.040102 – практична психологія / Пономаренко О. В. – Запоріжжя, 2002. – 8 с.
6. Програма психолого-педагогічної практики для студентів спеціальності 7.010105. соціальна педагогіка освітньо-кваліфікаційний рівень „бакалавр” (денна форма навчання) / укладач Конончук А. І. Суховеєва Н. М. Новгородський Р. Г. – Ніжин, 2007. – 19 с.
7. Шапиро Б. Ю. Предметно-профессиональная подготовка социальных работников: задачи, содержание, организация / Шапиро Б. Ю. // Социальная работа. – 1992. – № 5. – С. 81 – 101.

СЕКЦІЯ 4
СОЦІОКУЛЬТУРНІ Й ПСИХОЛОГІЧНІ
ДЕТЕРМІНАНТИ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ
ОСОБИСТОСТІ

Воротинцев С.Ю.

*Аспірант кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет, м.Херсон*

ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ
ВІЛ/СНІДУ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Проблему пандемії ВІЛ/СНІД можна розв'язати тільки комплексно, беручи до уваги не лише медичні, а й соціальні, психологічні та правові аспекти, що підтверджує досвід країн Заходу.

Беручи до уваги масштаби епідемії ВІЛ/СНІДу, профілактичні програми щодо попередження ВІЛ інфікування повинні реалізовуватися в усіх закладах освіти, а також бути адаптованими до контингенту учнів (студентів), одночасно необхідно дотримуватись принципу диференційованого підходу з урахуванням віку, клініко психологічних і соціально психологічних особливостей студентської молоді, а також ступеня залучення до проблеми ВІЛ/СНІДу.

На практиці дотримання цього принципу означає, що для дітей і молодих людей необхідно розробляти і проводити спеціальні профілактичні програми на базі вищих освітніх закладів. Залучення спеціалістів освітніх закладів до профілактики ВІЛ-інфекції сприяє викоріненню дискримінації ВІЛ-інфікованих, формуванню адекватного гуманного ставлення до носіїв ВІЛ-інфекції, яких щороку стає більше в освітніх закладах.

Питання профілактики ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки дітей та молоді розглядалася в працях вітчизняних

науковців та практиків: О. Балакіревої, М.Буроменського, Р. Вайноли, Б. Ворника, Т. Воронцової, Т. Журавель, І. Зверєвої, Н.Зимівець, Б. Лазоренка, В. Лютого, Т. Лях, О. Нікітіної, В. Петровича, О. Пилипенка, В. Пономаренка, О. Пурік, В. Стешенка, С. Терницької, Т. Цюман. Тому існує потреба узагальнення теоретичних підходів, практичного досвіду вивчення змісту та виділення напрямів попередження ВІЛ/СНІДу серед студентської молоді в закладах освіти, що, своєю чергою, передбачає зміни небезпечної щодо себе й суспільства поведінки на безпечну, надання необхідних знань про шляхи і засоби запобігання передачі ВІЛ/СНІДу.

Перший напрям просвіта й інформування в галузі ВІЛ/СНІДу передбачає надання всебічної і точної інформації про шляхи зараження, попередження ВІЛ-інфікування; обставини, які підвищують ризик інфікування (зловживання психоактивними речовинами тощо). Просвітницька робота в освітньому закладі повинна спиратися на принципи інформування про ВІЛ, необхідність дотримання яких підтверджена міжнародним досвідом і доведена спеціалістами Всесвітньої організації охорони здоров'я.

Серед них: завдання шкоди викривленою інформацією; нейтральність у процесі подачі інформації; усвідомлена згода особа, яка погоджується на отримання інформації, повинна знати приблизний зміст, підхід ведучих групи, в випадку проведення профілактичної програми з дітьми згоду дають батьки; взаємоповага в процесі інформування; всебічне розуміння проблеми; особистісне ставлення під час розповіді про шляхи попередження інфікування ВІЛ; адекватність цільовій групі; створення екзистенціальної перспективи; співчутливе ставлення до ВІЛінфікованих. Інформування дітей і молоді щодо ВІЛ/СНІДу повинно здійснюватись також і через батьків.

Окремо інформаційна діяльність не є достатньою для стратегії з профілактики ВІЛ/СНІДу. Проте планування,

реалізація та здійснення ефективних соціальних інформаційно профілактичних програм є запорукою успішного здійснення профілактичних заходів. Здебільшого інформаційно профілактична діяльність спрямована на досягнення таких цілей: популяризація здорового способу життя; інформування громадськості про ризики інфікування ВІЛ, відсутність ризиків, засоби захисту від ВІЛ/СНІДу; популяризація та мотивація до безпечної поведінки в контексті запобігання поширенню ВІЛ інфекції/СНІДу (промоція готовності та можливості використовувати презервативи в ситуаціях, коли існує ризик інфікування ВІЛ статевим шляхом, промоція використання стерильних інструментів для ін'єкцій серед споживачів ін'єкційних наркотиків); формування толерантного ставлення до людей, які живуть з ВІЛ.

Інформаційно профілактичні програми мають доносити до цільових аудиторій повідомлення та стратегії, що базуються на перевірених останніх даних та враховують потреби конкретної цільової аудиторії. Для того, щоб молоді люди мали доступ до інформації, консультацій і послуг у галузі охорони репродуктивного здоров'я, профілактики наркотичної залежності і реабілітації залежних, необхідно залучати медичних працівників відповідного профілю, а також спеціалістів відповідних громадських організацій. Уразливість молоді до ВІЛінфекції пов'язана не тільки з нестачею в них адекватної інформації про ВІЛ/СНІД, але й тим, що молоді люди часто не можуть поєднати наявні знання з усвідомленням реального ризику і необхідністю безпечної та відповідальної поведінки.

Навчання відповідальній поведінці молоді - наступний напрям профілактики ВІЛ/СНІДу в освітніх закладах. Його реалізація можлива лише в межах превентивного навчання з формуванням мотивації до здорового способу життя, зміні проблемної і ризикованої поведінки, підвищення соціальної, міжособистісної компетентності на основі просвітницько

профілактичних програм. До завдань, які вирішуються в межах цього напрямку, належать такі: формування особистісних ресурсів; розвиток ефективних стратегій поведінки, які сприяють набуттю відповідальності за власне життя; формування усвідомленого вибору здорового способу життя; набуття впевненості для протидії негативному впливу середовища, мінімізація проявів ризикованої поведінки; формування здорової статево-рольової і сімейної ідентифікації особистості, в тому числі мотивації до відстрочення сексуального дебюту.

Отже, проведений аналіз дозволив виокремити та охарактеризувати напрями профілактики ВІЛ/СНІДу в закладах освіти, серед яких: просвіта й інформування в галузі ВІЛ/СНІДу; навчання відповідальній поведінці молоді; формування умов, які підтримують профілактичну діяльність.

Подальшого вивчення потребують питання щодо розробки теоретико-методичних основ взаємодії різних соціальних інститутів щодо забезпечення гармонійного розвитку ВІЛ-позитивних студентів, формування толерантного ставлення представників суспільства до ВІЛ-позитивної молоді; підготовки спеціалістів до здійснення просвітницької роботи щодо профілактики ВІЛ/СНІДу.

До завдань, які вирішуються в межах цього напрямку, належать такі: формування особистісних ресурсів; розвиток ефективних стратегій поведінки, які сприяють набуттю відповідальності за власне життя; формування усвідомленого вибору здорового способу життя; набуття впевненості для протидії негативному впливу середовища, мінімізація виявів ризикованої поведінки; формування здорової статево-рольової і сімейної ідентифікації особистості, в тому числі мотивації до відстрочення сексуального дебюту.

Третій напрям профілактики ВІЛ/СНІДу в освітніх закладах – формування умов, які підтримують профілактичну діяльність. У межах цього напрямку здійснюється:

1) сімейне консультування, спрямоване на формування сімейних стосунків.

2) навчання батьків основам статевого виховання дітей. Робота щодо статевого виховання опосередковано через батьків неповнолітніх дозволить надати дітям і підліткам об'єктивну інформацію і сформувати навички безпечної сексуальної поведінки, при цьому дотримуючись права сім'ї на вибір форм і змісту виховання дітей;

3) залучення до роботи людей, які здатні вплинути на дітей та молодь.

4) залучення молоді на лідерські позиції в протидії епідемії ВІЛ/СНІДу. У цьому контексті необхідно розвивати лідерський і волонтерський рух із використанням досвіду і ресурсів відповідних громадських організацій;

5) створення і підтримка в закладах освіти організаційних і психологічних умов для реалізації програм профілактики ВІЛ-інфекції та супроводу ВІЛ-інфікованих і членів їх сімей.

Отже, проведений аналіз дозволив виокремити та охарактеризувати напрями профілактики ВІЛ/СНІДу в закладах освіти, серед яких: просвіта й інформування в галузі ВІЛ/СНІДу; навчання відповідальній поведінці дітей і молоді; формування умов, які підтримують профілактичну діяльність.

Подальшого вивчення потребують питання щодо розробки теоретико-методичних основ взаємодії різних соціальних інститутів щодо забезпечення гармонійного розвитку ВІЛ-позитивних дітей у умовах загальноосвітніх закладів; формування толерантного ставлення представників суспільства до ВІЛ-позитивних дітей і молоді; підготовки спеціалістів до здійснення просвітницької роботи щодо профілактики ВІЛ/СНІДу.

Література:

1. Журавель Т. В. Програма профілактики ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки серед неповнолітніх у притулку для неповнолітніх Т.В.Журавель, Т. Л. Лях // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2006. № 3 (15). С. 109–125. Серія «Педагогічні науки», 2010

2. Профилактика ВИЧ/СПИДа у несовершеннолетних в образовательной среде : учеб. пособ.[Л.М.Шипицына, К. Г. Гуревич, Л. С. Шпиленя и др.]; под ред. Л. М. Шипицыной. С.Пб. :Речь, 2006.208 с.
3. Епидемическая ситуация по ВИЧинфекции/СПИД в Украине Международный Альянс по ВИЧ/СПИДу в Украине // [Электронный ресурс].Режим доступа: <http://www.aidsalliance.kiev.ua>

Дереш В.С.

*Кандидат педагогических наук,
старший преподаватель кафедры социальной работы,
социальной педагогики та социологии
Херсонський державний університет, м. Херсон
deresh_vs@ukr.net*

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ У СІМЕЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Від моменту народження людину виховує суспільне середовище, що її оточує. Але найвідповідальнішою у формуванні і розвитку особистості є роль батьків. Адже найближче оточення дитини, сімейне виховання впливає на становлення особистості, справляє на вразливу дитячу душу найбільший вплив.

Загальна творча обдарованість особистості є тими передумовами майбутньої обдарованості, що може реалізуватися лише у відповідних умовах мікро- і макросередовища. У формуванні творчої особистості дитини значну роль відіграє сім'я, той емоційний вплив, який сім'я справляє на дитину. Адже «атмосфера в родині впливає на формування і розвиток творчого потенціалу, активної життєвої позиції дитини, її самопочуття й задоволеність власним життям» [1, с. 20].

Важливим фактором розвитку творчої особистості у сім'ї є любов до дитини, батьки мають приділяти їй багато часу й уваги, підтримувати усі начинання; давати можливість самостійного вибору часопроводження, тобто діти повинні самостійно займатися тим, що їх цікавить. Так, дослідниця О. Кульчицька

переконана, що у талановитих людей розвивалися творчі здібності завдяки свободі виховання і вільному середовищу розвитку: «Таке оточення дає можливість дитині діяти самостійно, приймати рішення, орієнтуючись на власний розсуд <...> свобода розвитку, відсутність дошкульного контролю – запорука формування творця» [3, с. 271 – 272].

Для розвитку творчості дитини батьки повинні підтримувати і цінувати кожне найменше її досягнення. Дорослі не повинні повчати і давати зайві поради дитині, критикувати її почуття. Батькам краще навчитися визнавати право дитини мати власні, можливо, дивні почуття. Потрібно у сім'ї створити такі умови, щоб дитина мала можливість експериментувати із матеріалами, задовольняти свою цікавість, мати свободу вибору у творчому процесі. Проте не варто забувати про межі дозволеного, слід обговорити правила, яких треба дотримуватися.

У сімейному середовищі між батьками і дітьми повинні панувати гармонійні стосунки, адже вони сприяють формуванню творчої особистості. Науковці виділяють наступні критерії гармонійності дитячо-батьківської взаємодії:

- задоволеність базових потреб дитини (потреби в безпеці та афіліації), а також потреб у прийнятті дитини такою, яка вона є, визнанні індивідуальності дитини і збереженні автономії «Я»;

- батьки мають усвідомлювати, що дитина має індивідуальні особливості, розуміти соціально-психологічну природу цього явища та відповідно до них організовувати конструктивний стиль взаємодії з дитиною [2].

У вихованні дітей не потрібно шкодувати духовного тепла і любові, радості і веселого настрою, чуйного ставлення одне до одного. Якщо батьки мають розвинуту уяву, образне мовлення, хороше почуття гумору, то ці якості вони передають дітям у процесі виховання, навчають їх як користуватися цими інструментами в житті. Слід надихати дитину на творчість,

стимулювати її допитливість, заохочувати прояви себе як особистості. Цьому сприяє обговорення життєвих подій, ситуацій із прочитаних книг, переглянутих разом фільмів, вияв емоцій від прослуханої музики. Вдома батьки разом з дітьми можуть створити «виставку» творчих здобутків дитини. Це покаже дитині, що рідні пишаються її роботами, захоплено і бережно ставляться до її творчості.

Варто зазначити, що спільна творчість допомагає батькам і дітям краще зрозуміти одне одного, пізнати радість спілкування. Завдяки спільному творчому процесу, спільним позитивним емоціям рідні люди ще більше зближуються. Також варто пам'ятати, що під час занять спільною творчістю дітей і батьків не слід фіксувати увагу лише на результаті – продукті творчості. Це може негативно впливати на інші результати такої діяльності, які є не менш, а можливо, і навіть більш важливими. До можливих інших результатів спільної творчості відносимо співпрацю дитини з батьками під час творчого процесу та емоційний стан і спогади про заняття; вплив творчих занять на стосунки між дітьми і батьками. Добре танцювати, ліпити, малювати, шити дитина може навчитися і в спеціальних гуртках чи студіях, а отриманий досвід спільної з батьками творчості є безцінним і неповторним. Адже ні з ким іншим дитина не може отримати такий досвід від співпраці з батьками.

Отже, основи творчої особистості закладаються у сім'ї, це цілковита заслуга батьків і найближчого оточення дитини. Батьки повинні розвивати у дітей допитливість, спостережливість, уважність, жвавий розум, розвивати пам'ять. Адже ці характеристики допомагають вивчати світ природи і світ людей, зростати творчою особистістю.

Література:

1. Вознесенська О. Л., Сидоркіна М. Ю. Творча взаємодія з дитиною: методичні рекомендації. Київ: Міленіум, 2009. 66 с.
2. Крюкова Т. Л., Сапоровская М. В., Куфтяк Е. В. Психология семьи: жизненные трудности и совладание с ними. СПб.: Речь, 2005. 240 с.
3. Кульчицкая Е. Сирень одаренности в саду творчества: монография. Житомир: Издательство ЖГУ им. И. Франко, 2008. 316 с.

Коршун Т.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології, доцент
Херсонський державний університет, м.Херсон*

Панфілов А.О.

*магістр кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет, м.Херсон*

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ

Теорію цінностей як основу соціальних дій було запропоновано після введення в соціологію цього поняття М. Вебером, який наголошував на значущості аксіологічного підходу в філософських та логічних концепціях і під час дослідження соціальних явищ [2].

До концепції цінностей звертались А. Шопенгауер, Е. Дюркгейм, Т. Парсонс, П. Штомпка [5]. Зміст та сутність цінностей та ціннісних орієнтацій розглядались у працях А. Адлера, А. Маслоу, І. Канта, І. С. Кона, П. А. Сорокіна, В. П. Тугарінова та низки інших дослідників [1; 7; 8;]. У вітчизняній соціологічній школі ціннісний підход також активно досліджувався зокрема в роботах Є. І. Головахи та В. Н. Паніної [3; 4].

Сорокін П. О. відносив до найважливіших соціокультурних факторів формування цінностей особистості мистецтво, науку, релігію, право, політику, економіку, сім'ю і. т. п. Левічева В. Ф. зазначає що «вирішальний вплив на формування соціальних позицій молоді спричиняють провідні соціальні інститути, такі як система освіти, ЗМІ, реклама, громадські об'єднання, корпоративні організації, тощо». Таким чином, до соціокультурних факторів формування ціннісних орієнтацій молоді можна віднести культурно-духовну сферу життєдіяльності суспільства, релігію, ідеологію, що панує в

країні (навіть якщо в країні проголошена відсутність пануючої ідеології – це також є своєрідною ідеологією), засоби масової інформації, систему освіти, культуру (в тому числі і масову), сім'ю.

Проаналізуємо кожен із соціокультурних факторів формування цінностей молоді окремо. Одним із найголовніших факторів формування ціннісних орієнтацій людини є релігія, пізнання якої формує визначений набір норм, відповідно до якого людина вибудовує своє ставлення до світу. Іншим дієвим фактором формування ціннісних орієнтацій є розповсюдження визначеної ідеології через систему соціальних інститутів. Ідеологія за сучасних умов є фундаментом масової свідомості населення.

Великий вплив на формування ціннісних орієнтацій молоді справляють засоби масової інформації (ЗМІ), які в сучасному суспільстві займають лідируючі позиції в системі комунікацій індивіда. Одним з найважливіших соціальних інститутів, що впливають на формування ціннісних орієнтацій молоді є система освіти. Іванов В. П. вважає освіту не тільки засобом, а й метою культурного розвитку, внаслідок чого у світогляді людини здійснюється інтеграція знання, самосвідомості і цілепокладання на граничному рівні узагальнення [6].

Визначним фактором, який впливає на формування ціннісних орієнтацій молоді виступає сім'я як інститут первинної соціалізації, що забезпечує взаємодію особистості та суспільства, формує пріоритетні цінності в ціннісних орієнтаціях людини. Таким чином, у сучасному суспільстві існує дуже велика кількість соціо-культурних чинників, які впливають на цінності та ціннісні орієнтації молоді. Такі соціальні інститути як релігія, державна ідеологія, засоби масової інформації, система освіти, сім'я формують цінності молоді людини, тому аналіз духовних цінностей і соціальних процесів є одним із пріоритетних напрямів дослідження сучасної соціології. Адже за системою цінностей (особливо

молодого покоління) можна судити про культуру, гуманістичний потенціал, перспективи розвитку суспільства.

Література:

1. Адлер А. Наука жить / А. Адлер; [пер. с англ.]. – Киев: Ро-Роуа, 1997. – 288с.
2. Вебер М. Избранное. Образ общества / М. Вебер ; [пер. с нем.]. – М. : Юрист, 1994. – 142 с.
3. Головаха Є. І. Суспільство, що трансформується: досвід соціологічного моніторингу в Україні / Є. І. Головаха. – Фонд «Демократичні ініціативи», 1997. – 154 с.
4. Головаха Е. И. Социальное безумие: история, теория и современная практика / Е. И. Головаха, Н. В. Панина. – К. : Абрис, 1994. – 168 с.
5. Дюркгейм Э. Ценностные и реальные суждения / Э. Дюркгейм // Социологические исследования – № 2 – 1991. – М., 1991. – С. 24–30.
6. Иванов В. П. Мировоззренческая культура личности (философские проблемы формирования) / Под ред. В. П. Иванова – Киев : «Наукова думка», 1986. – 298 с.
7. Кант И. Трактаты / И. Кант. – [2-е изд.]. – СПб. : «Наука», 2006. – 552 с.
8. Кон И. С. В поисках себя: личность и ее самосознание / И. С. Кон. – М. : Политиздат, 1984. – 335 с.

Коршун Т.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології, доцент
Херсонський державний університет, м.Херсон*

Величко Р.В.

*магістр кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет, м.Херсон*

НАЦІОНАЛЬНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ, НАЦІОНАЛЬНИЙ ІЗОЛЯЦІОНІЗМ ТА КСЕНОФОБІЯ В УКРАЇНІ

Толерантність вже декілька століть вважається людською чеснотою, адже вона передбачає терпимість до відмінностей між людьми, вміння жити, не заважаючи ін-шим, здатність мати права та свободи, не порушуючи права й свободи інших. Толеран-тність також є основою демократії та прав

людини, адже нетерпимість у поліетнічному, полі конфесійному чи полі культурному суспільстві призводить до порушення прав лю-дини, насильства й соціальних конфліктів.

Актуальність проблеми визнача-ється важливістю усвідомлення суспільством необхідності виховання толерантної особистості, формування толерантних міжетнічних відносин.

Сучасний світ зазнає стрімких змін, що їх породжують глобалізаційні процеси, формування світового інформаційного суспільства. Соціум набуває таких сутнісних характеристик, як мобільність, інтеграція і взаємозалежність, урбанізація тощо. Із швидким розвитком комунікацій відбуваються великомасштабні міграції і переміщення населення, трансформації соціальних структур, ціннісних орієнтирів.

Сучасні українські філософи, політологи, політичні і громадські діячі приділяють значну увагу вивченню проблем толерантності Н. Беліцер, О. Гудима, В. Євтух, Г. Кисла, І.В. Котигоренко, І. Кресіна, О. Кресін, О. Майборода, В. Мат-вєєв, Т. Пилипенко, Л. Пилипович, С. Рудик, Ю. Тищенко, М. Товт, Г. Удовенко, ін.

Мета статті: проаналізувати існуючий стан рівень толерантності, ізоляціонізма та ксенофобії в Україні.

Динаміка міжнаціональних відносин за період становлення незалежної української держави характеризується перманентним зниженням національної толерантності та наростанням ізоляціоністських та відвертих ксенофобських установок.

У нашому суспільстві спостерігається підвищення рівня ізоляціонізму та ксенофобії. Серед національних груп (толєрантність, яких визначається), які входять до національної меншості України, становлять, насамперед, росіяни, євреї, цигани, кримські татари та представники народів кавказької групи . Значних змін у доброзичливому ставленні до “чужинців” набуло ставлення до циган та євреїв. Українців, які б хотіли підтримувати тісні стосунки з представниками єврейської нації,

зменшилось в чотири рази, а щодо романської нації (циган), то в цьому разі етнічна дистанція дуже велика (не готові змиритися з в'їздом циган до України половина населення, а готовність до близького спілкування з ними виявили 2 % українців).

Однією з достовірних ознак зростання ксенофобних настроїв населення в усьому світі (у тому числі, й в Україні) є посилення уваги міжнародних організацій, зокрема ЮНЕСКО, до рівня толерантного ставлення в будь-яких країнах світу до іноземців. Так, ще 1995 р. була затверджена Декларація принципів толерантності, яка зазначає: "Толерантність як ніколи раніше важлива в сучасному світі... Кожний регіон багатолікий і тому ескалація нетерпимості і конфліктів потенційно загрожує всім частинам світу. Від такої загрози неможливо відгородитися національними межами, тому що вона носить глобальний характер"[1]. Саме тому в вищезазначеному документі наголошено, що найбільш ефективним засобом попередження нетерпимості до "інших" є виховання громадян у дусі толерантності. Воно покликане подолати відчуття страху і відчуження відносно інших. А саме ці компоненти формують поняття "ксенофобія".

Як напрями діяльності, що могли б сприяти оздоровленню ситуації, можна запропонувати низку конкретних дій: 1) проводити постійний аналіз рівня толерантності у відносинах між мігрантами і приймаючим середовищем; 2) офіційним органам публічно визнавати серйозність проблеми та виступати на усіх рівнях проти будь-яких проявів расизму та ксенофобії; 3) заборонити згадування національності злочинців у статистичних даних як інформації, що не стосується самого злочину; 4) національним меншинам активізувати, а місцевій владі сприяти їм у цьому, інтеграцію в місцеві громади, що призведе до зменшення ізоляції з боку корінного населення; 5) забезпечити на всіх рівнях виховання та навчання у державних і приватних структурах, дотримання принципів людської гідності та поваги до всіх націй та народностей.

Як підсумок слід відзначити, що потрібно звернути увагу як громадськості, так і органів державної влади на проблему поширення ксенофобії в Україні. Це потрібно для того, щоб виробити відповідну стратегію боротьби з цим ганебним явищем, оскільки ксенофобія являє собою реальну загрозу правам людини та демократичним цінностям.

Література:

1. Декларація принципів толерантності, затверджена резолюцією 5.61 генеральної конференції ЮНЕСКО від 16 лист. 1995 р.
2. Кроз М. В. Социально-психологические и правовые аспекты ксенофобии / М. В. Кроз, Н. А. Ратинова. – М. : Моск. бюро по правам человека, Academia, 2005. – 52 с.
3. Папина Н.В. Як ми ставимося до інших національностей? // Український оглядач. - 1992. - № 1.
4. Паніна Н.В. Проблеми національної толерантності в Україні // Український вісник агентства «Постфактум». - 1993. - № 4. - С. 13-16.

Коршун Т.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології, доцент
Херсонський державний університет, м.Херсон*

Ножко О.В.

*магістр кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет, м.Херсон*

**СОЦІАЛЬНА СЛУЖБА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО
ЗАКЛАДУ ЯК СУБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
З МОЛОДДЮ**

У системі вищої освіти України останнім часом більше уваги приділяється організаційним змінам щодо статуту ВНЗ, розширенню переліку навчальних предметів й осучасненню змісту їх викладання, спробам на-ближення вищої освіти до вимог ринку праці. Одночасно виявляється, що концентрація уваги на організаційному та навчальному

компоненті спричиняє певне нехтування традиційними і новітніми виховними аспектами.

В управлінні навчально-виховним процесом ВНЗ питанням соціалізації студентської молоді приділяється недостатня увага за відсутності обов'язкових вимог і стандартів щодо соціальної роботи у студентському середовищі, законодавчо визначених штатних посад соціальних працівників у вищій школі, дієвих механізмів відповідальності за стан виховної роботи.

Значна кількість наукових праць свідчить про актуальність поставлених вище питань. Так, проблеми соціалізації студентства розглядають І. Кон, Ю. Кривов, М. Лукашевич, А. Капська; соціально-психологічні аспекти адаптації студентів до умов навчання досліджують Б. Ананьєв, Г. Балл, В. Гаврилов, С. Годник, К. Делікатний, М. Дяченко, О. Зотова, Л. Межова, Л. Кандибович, В. Кондратова, П. Просецький, Є. Савонько, В. Семиченко, Ф. Хайрулін [1; 2; 3].

Одним із основних напрямів щодо діяльності студентських соціальних служб ВНЗ України є соціально-адаптаційні процеси в студентському середовищі. Соціальна адаптація за сучасних умов у різних соціальних групах проходить по-різному. Перспективи розвитку, майбутнє будь-якого суспільства значною мірою залежать від потенціалу молоді, рівня її підготовки до життя, ціннісних орієнтацій, загальної культури. Проблема соціальної адаптації молоді в сучасних соціально-економічних умовах постала надзвичайно гостро. Загалом студентам, як особливій, специфічній категорії молоді, властиві ті самі риси, що й молоді взагалі. Разом з тим студентство – особлива соціальна група, яка має свої власні, лише їй притаманні відмінності. Вже, власне, належність до студентства, з тимчасовістю цього стану вимагає адаптування до нових умов [2].

Зовнішня структура системи, у якій знаходить своє місце студентська соціальна служба ВНЗ, складається із самої служби, адміністрації навчального закладу (керівний вплив якої тим

більший, чим більшу участь у матеріальному забезпеченні та фінансуванні роботи вона бере); соціальної служби для молоді району, у якому розташований ВНЗ, міського центру соціальних служб для молоді, який визначає ідеологію і нормативну базу діяльності, фінансує і керує роботою соціальної служби ВНЗ через свій підрозділ – центр студентських соціальних служб.

Таким чином, соціальна служба ВНЗ є складовим елементом структури міської соціальної служби для молоді і таким чином залучається до реалізації всіх завдань, які реалізують районна та міська соціальна служба для молоді, а також співпрацює з адміністрацією навчального закладу. З одного боку, це може створювати певні незручності, які пов'язані із наявністю кількох керівних інстанцій, якщо організатори соціальних служб ВНЗ одразу не дійдуть угоди з усіма службами стосовно своїх місця та ролей. З іншого боку, за умови раціональної організації справи така модель може бути вельми гнучкою, змінюватися залежно від потреб організаторів студентської соціальної служби ВНЗ і вимог керівних інстанцій, дає можливість успішного маневру стосовно допомоги службі із кількох джерел.

Таким чином, соціальну службу ВНЗ можна визначити як спеціалізовану структуру, що реалізує державну молодіжну політику і надає соціальні послуги та соціальну допомогу студентській молоді у різних сферах життєдіяльності для самовизначення й соціального становлення в процесі навчання у ВНЗ незалежно від їхньої національності, походження, соціального статусу, місця проживання, політичних поглядів і релігійних переконань.

Функціонування соціальних служб ВНЗ вказує на те, що підвищення ефективності їх діяльності можна досягати такими шляхами: адаптації типової моделі соціальної служби до умов певного вищого навчального закладу; прояву готовності ВНЗ до партнерської співпраці зі студентами, спираючись на їх соціальну активність та наявність активної громадянської

позиції; введення обов'язкової програми підготовки соціально-педагогічних кадрів з урахуванням специфіки студентського середовища; запровадження методик і форм соціальної роботи згідно з розробленими соціальними програмами, посилення фактора самоорганізації в діяльності соціальних служб ВНЗ; впровадження моніторингу та поточного коригування діяльності соціальних служб ВНЗ.

Література:

1. Герасіна Л.М. Вища школа: реформування в демократичному суспільстві / Л.М. Герасіна, А.Д. Ятченко. – Х. : Акта, 1998. – 276 с.
2. Григорьев С.И. Социальная работа с молодёжью / С.И. Григорьев. – М. : МГУ, 2006. – 402 с.
3. Соціальна робота : в 3 ч. / [за ред. Т. Семигіної, І. Григи]. – К. : Києво-Могилянська академія, 2004. – Ч. 1: Основи соціальної роботи. – 366 с.

Спічак Х.М.

*магістр кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ЗДОРОВ'Я

Здоров'я розглядається як філософська, соціальна, економічна, біологічна, управлінська, правова, медична, педагогічна, екологічна категорія. У преамбулі Статуту ВООЗ (1948) здоров'я визначається як стан повного фізичного, соціального і психічного благополуччя. А не лише відсутність хвороб або фізичних вад. Психічне визначенні «ментальне». Яке включає інтелектуальний та духовний складник [2]. У 1997 ВООЗ внесено поправку, а саме розгляд здоров'я як динамічного стану.

Відповідно до сучасних підходів здоров'я визначається як цінність, явище системного характеру, феномен глобального значення, право кожної людини. Охарактеризуємо зазначені інтерпретації феномену здоров'я

В аксіологічному підході до трактування здоров'я (Г.Апанасенко, Ю.Лисицин, А.Маслоу, В.Петленко) воно

розглядається як вища, універсальна, абсолютна цінність. Здоров'я є першочерговою цінністю не тільки для людини, а й суспільства, що актуалізує необхідність досягнення стану здоров'я, постановку відповідних цілей і реалізацію намірів.

З позицій системного (холістичного) підходу здоров'я розглядається як системна якість, що характеризує людське буття в цілісності (Е.Еріксон, Г.Олпорт). Здоров'я людини представляється через характеристики цілісності та стійкості. До стійких характеристик здорової людини можуть бути віднесені: самоактуалізація, повноцінний розвиток, особистісне зростання, відкритість досвіду й довіра до процесу життя, свобода в самовираженні та самовизначенні, осмисленість існування.

З позицій еволюціоністського підходу, відповідно до ноосферної моделі здоров'я, воно трактується як рівновага: задоволення фізичних, соціальних психологічних потреб людини при одночасному збереженні життя і здоров'я всієї людської популяції, у тому числі нових поколінь. Здоров'я – це стан, за якого люди здатні контролювати своє життя завдяки справедливому розподілу можливостей і ресурсів. Здоров'я дає змогу зберегти як людську популяцію, так і планету, запобігти руйнуванню [1].

Здоров'я також трактується як право людини. Організація об'єднаних Націй визнає, що найвищий досяжний стандарт здоров'я є одним із основних прав кожної людини без обмежень, і всі люди повинні мати доступ до основних, необхідних для забезпечення здоров'я, ресурсів та можливостей. У праві на здоров'я проявляється взаємна відповідальність людини, суспільства і держави за нього: держави повинні сприяти реалізації права на здоров'я, «у максимальному ступені використовуючи наявні ресурси», «усіма належними способами».

У відповідності з Декларацією ООН про права людини Статут Всесвітньої організації охорони здоров'я проголошує, що

здоров'я є одним із основних прав кожної людини незалежно від раси, релігії, політичних переконань, економічного і соціального становища. Досягнення кожної держави в покращенні та охороні здоров'я представляють цінність для всіх. Право на здоров'я набуло характер однієї з найважливіших політичних, соціальних та економічних гарантій у сучасному світі.

Людина зв'язана з суспільством безліччю відношень, тому неможливо вирішувати проблеми здоров'я без врахування широкого спектру соціальних факторів. У зв'язку з цим уведений термін «громадська охорона здоров'я», який на відміну від традиційного поняття «охорона здоров'я», підкреслює роль усього суспільства, всіх секторів народного господарства, у тому числі закладів освіти, підприємств і організацій різних форм власності, у збереженні здоров'я як окремої людини, так і здоров'я суспільства. Ураховуючи універсальний характер поняття «здоров'я», вирізняють шість рівнів, структурованих за кількісною ознакою від окремого індивіда до людства загалом: індивідуальне, групове, здоров'я організації, регіональне, громадське (рівень країна), глобальне (рівень усього світу) [1].

Таким чином, аналіз сучасних підходів до розуміння здоров'я дозволяє стверджувати, що проблема здоров'я виступає як глобальна невід'ємна від інших проблем людства. Виникає необхідність зміцнення здоров'я, профілактики захворювання та продовження життя шляхом організованих зусиль усього суспільства. Такий підхід зумовлений тим, що жодна державна система охорони здоров'я не в змозі вирішити всі проблеми громадського здоров'я, а також необхідністю усвідомлення важливості участі кожного суб'єкта в покращенні громадського здоров'я.

Література:

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери /За заг.ред. проф.І.Д.Зверєвої. – Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. – 536 с.

2. Устав (Конституція) Всемирной организации здравоохранения [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_599

Федорова О.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології, доцент
Херсонський державний університет, м.Херсон*

ОКУПАЦІЙНА ТЕРАПІЯ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ІНВАЛІДАМИ

Актуальність дослідження обумовлено тим, що соціокультурна трансформація сучасного українського суспільства тісно пов'язана з розширенням сфери соціальної політики, одним із пріоритетів якої є забезпечення повноцінного функціонування суспільства, яке неможливе без створення умов для самореалізації кожної окремої людини [1, с. 87]. Об'єктами такої політики сьогодення дедалі стають різноманітні групи населення, що потребують індивідуальних підходів та методів роботи. Це особи, що мають певні відхилення в фізичному, психічному та соціальному розвитку. Проблема ставлення до людей з обмеженою дієздатністю стає все більше актуальною у зв'язку з тим, що спостерігається стійка тенденція до збільшення таких осіб. В Україні, зокрема, зростання чисельності інвалідів відбувається внаслідок зниження рівня медичного обслуговування, росту побутового і виробничого травматизму, складної екологічної ситуації, котра загострюється змінами в соціально-економічній сфері, переходом до ринкових відносин господарювання тощо. Все це неминуче впливає на загальний життєвий стан і психологічне самопочуття людини. За часів Радянського Союзу влада приховувала інформацію про те, що в цій країні є люди з інвалідністю, адже такі люди жодним чином не вписувалися в стандарт «ідеального суспільства». На жаль, до теперішнього часу існує тенденція розглядати інвалідність як вирок — вважається, що раз так склалася доля,

людина не може розраховувати на повноцінний розвиток із суто медичних причин [2]. Звідси нібито логічний, але нелюдський висновок: людині з інвалідністю не потрібно створювати умови для розвитку, активної суспільної діяльності, освіти. Їй треба дати пенсію (виходячи з можливостей нашої країни, досить невелику) та медичну допомогу (зважаючи на те, що ця сфера досить успішно комерціалізується, допомогу умовну). А далі це проблема сім'ї, персоналу інтернатів та Пенсійного фонду.

Окупаційна терапія - терапія повсякденними заняттями - професійна діяльність, якій відводиться важливе місце в роботі команди спеціалістів соціальної роботи, охорони здоров'я, освіти. *Occupational therapy* - інтегральна частина комплексної програми медичинської, соціальної і психолого-педагогічної реабілітації. Окупаційна терапія - необхідний компонент ефективної допомоги людям, що відчують труднощі функціонування в повсякденних ситуаціях [2, с. 25]. Ця терапія застосовується досить широко - від стимуляції рефлексів недоношеного немовляти до безпеки та незалежності слабкої літньої людини. Фахівця з окупаційної терапії в англomовних країнах називають *Occupational Therapist*, а скорочено використовують аббревіатуру ОТ. У Швеції ця професія називається «працетерапевт» [5].

Термін «працетерапія» входить сьогодні у професійну лексику сфери соціально-реабілітаційних технологій [5, с. 43]. Існують різні визначення працетерапії, наприклад британська традиція більшою мірою наповнює це поняття соціальним змістом, тоді як американська - медичним. Загальне визначення таке: Працетерапія - це структурована діяльність, націлена на зменшення напруги у клієнта, посилення віри в самого себе, тренування взаємодії з іншими людьми, розвиток і реабілітація повсякденних і професійних навичок.

Працетерапія проходить в індивідуальній і в груповій формах. Наприклад, заняття з розвитку навичок самообслуговування (особистої гігієни або тренування навичок

домогосподарства) проходять індивідуально, а заняття, що включають тренування професійних навичок (робота на земельній ділянці, у саду, в офісі, зайняття ремеслом, творча діяльність, зайняття музикою, робота з глиною, тканинами або красками) можуть проводитись колективно, у групі. Підбір відповідних допоміжних засобів (коляска для пересування, гумове потовщення на авторучці або ложці, виделці, що дозволяє дитині з порушеннями функцій дрібної моторики самостійно робити записи), все, що робить людину відносно самостійною, - також завдання фахівця з працетерапії.

Існує ще один вид реабілітації, що тісно пов'язаний з окупаційною терапією – соціотерапія. Мета соціотерапії - ліквідувати наслідки ізоляції і пасивності клієнта: освітня діяльність (заочні курси, навчання на загальноосвітніх курсах, музичних та художніх школах, спортивних секціях); терапія довкіллям (розваги, свята, ювілеї), - усе це інструмент психосоціальної допомоги[4]. Критерії її ефективності - спільна мета, толерантність до хвороби, загальна відповідальність, позитивна комунікація, обмін інформацією, її доступність, максимальна відкритість і врахування думки кожного. Окупаційний терапевт виступає в ролі координатора послуг, необхідних дитині, дорослому або усій сім'ї, допомагаючи узгоджувати діяльність лікаря, педагога, корекційного педагога, психолога та інших представників соціального оточення клієнта, зміцнюючи мережу соціальної і професійної підтримки[4, с. 55].

Кому пропонується окупаційна терапія? Окупаційна терапія потрібна немовлятам і дітям з проблемами, які викликані наступними діагнозами:

- недоношеність;
- церебральний параліч або мускульна дистрофія;
- відхилення в розвитку, включаючи розумову відсталість, вроджені аномалії;

– педіатричні захворювання, наприклад дитячий ревматичний артрит;

– труднощі в навчанні, включаючи дислексію, дисграфію;

– емоційні розлади, поведінкові проблеми, аутизм, фобії.

Рання окупаційна терапія для дітей з такими проблемами дозволяє:

– полегшити нормальний розвиток і стимулювати раннє навчання;

– розвинути рухові навички, розуміння себе, емоційну зрілість, когнітивну сферу, комунікацію;

– досягти самостійності в життєвих навичках, включаючи самообслуговування, мобільність і соціальну адаптацію.

Окупаційна терапія потрібна підліткам і молодим людям, що мають проблеми, пов'язані з наступними чинниками: сімейною і соціальною адаптацією; алкогольною або наркотичною залежністю, патологічною соціальною поведінкою, розладами апетиту; неврологічною недостатністю у зв'язку з травмами, пораненнями головного і спинного мозку; ортопедичними обмеженнями у зв'язку з захворюванням; нервово-психічними розладами і труднощами в навчанні. Завдяки окупаційній терапії у підлітків і молодих людей поліпшується сенсорика і моторика; збільшується мобільність і витривалість, швидше звикають до протезів та інших допоміжних засобів; збільшується стимуляція до продуктивних взаємовідносин та здорового способу життя, з'являється бажання отримати передпрофесійні і професійні навички.

Окупаційна терапія потрібна людям, що зазнали професійних травм (ампутації, опіки); мають серцево-судинні захворювання (інфаркт міокарда); психічні захворювання (реакції на стрес, алкогольну і наркотичну залежність, депресію і шизофренію); неврологічну дисфункцією (пухлини мозку, склероз).

Окупаційна терапія вигідна з соціально-економічної точки зору, оскільки дозволяє:

- значно скоротити перебування людини в лікарні;
- забезпечити швидке повернення на роботу;
- скоротити число послуг і час догляду, необхідних після виписки з лікарні;
- запобігти ускладненням і подальшій інвалідності;
- полегшити повернення людини в суспільство.

У європейських країнах окупаційні терапевти і асистенти по ОТ працюють в різноманітних установах і організаціях, наприклад:

- відділеннях швидкої допомоги;
- центрах дитячого здоров'я, дитячих поліклініках;
- реабілітаційних центрах;
- психіатричних лікарнях;
- гуртожитках і соціально-реабілітаційних центрах;
- центрах психічного здоров'я, психіатричних диспансерах;
- державних і приватних школах;
- поліклініках і лікарнях;
- центрах денного догляду за дітьми, дитячих садах;
- центрах для людей з порушеннями розвитку;
- вести приватну практику;
- неонатальних центрах інтенсивної терапії;
- ортопедичних клініках;
- будинках для літніх людей.

Отже, ми говоримо, що окупаційна терапія передбачає діяльність, що спрямована на реабілітацію осіб, які за станом здоров'я потребують допомоги під час догляду за собою, під час дозвілля і трудової діяльності. Оккупаційні зайняття дозволяють розвивати здібності і навички пацієнтів, які можуть бути використані в повсякденному житті. Вони допомагають пацієнтам адаптуватися до навколишнього оточення. Наприклад, коли людина оговтується після перенесеного інсульта, вона починає заново навчатись вмиватись, вдягатись, готувати їжу, доглядати квартиру, відновлює соціальні зв'язки. Усі ці елементи стають засобами реабілітації, і у багатьох

випадках потрібні поради спеціаліста, щоб не погіршувався стан людини. Усі європейські центри соціальної реабілітації мають у своєму штаті окупаційного терапевта. В арсеналі окупаційного терапевта повинно бути багато з того, чим володіє медик, інструктор ЛФК, дефектолог, соціальний працівник, оскільки терапія соціальним оточенням входить сферу його компетенції.

Окупаційна терапія є професійною діяльністю у сфері охорони здоров'я і реабілітації. Спеціалісти з окупаційної терапії роблять послуги людям будь-якого віку, що мають фізичну, емоційну, соціальну недостатність. Окупаційний терапевт - досвідчений фахівець. У країнах Європи він має бути випускником бакалавріата або магістратури, пройти від 6 до 9 місяців практики-інструктажа в клініці. Асистент окупаційної терапії закінчує акредитовані курси і принаймні два місяці проходить практичний інструктаж. Після закінчення навчання терапевт або асистент проходить державну сертифікацію, щоб отримати право роботи за фахом.

Зазначимо, що в нашій країні ця професія входить до числа нових, безумовно, перспективних і набирає обертів. Професія окупаційного терапевта відноситься до міждисциплінарних, і тому потребує з'єднання зусиль різних відомств і міністерств, щоб створити її повноцінний імідж і наповнити її відповідним змістом. Головна мета цієї професії полягає в тому, щоб створити усі можливі умови для забезпечення активності людини в трьох важливих сферах життя : роботі, дозвіллі, самообслуговуванні.

Література:

1. Луговський А., Сварник М., Падалка О. Реабілітаційний супровід навчання неповносправних дітей. - Л: Колесо, 2018. - С.49 - 60.
2. Методичні матеріали на допомогу вчителю-дефектологу / За ред. В.М. Ремажовської. - Львів: ЛОНМІО, 2017. - 96 с.
3. Путівник для батьків дітей з особливими потребами: Навчально-методичний посібник у 9 книгах / За заг. ред. Колупаєвої А.А. - К: ТОВ ВПЦ «Літопис-ХХ» - 2010. - (Серія «Інклюзивна освіта»),
4. Софій Н., Сварник М., Троханіс П. Права дітей з особливими освітніми потребами та рівний доступ до якісної освіти. - К: Міжнародний фонд «Відродження», 2006. - 64 с.

5. Софій Н.З., Найда Ю.М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник/Кол.:авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред. Даниленко Л.І., - К.:2007. - 128 с.
6. Створення ресурсних центрів. Посібник для батьків дітей з особливими освітніми потребами - Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» - К: ФО-П Придатченко П.М., 2007. -216 с.
7. Формування позитивного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку: Навчально-методичний посібник. - К.: ФОП Придатченко П.М., 2007.

Федорова О.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології, доцент
Херсонський державний університет, м.Херсон*

Маркова Д.

*Магістр кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет, м.Херсон*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ РОЗУМОВОЮ НЕДОСТАТНІСТЮ

Актуальність дослідження обумовлено тим, що проблема соціалізації дитини з інтелектуальними вадами завжди була і лишається нині однією із провідних у процесі формування особистості дитини. Все те, що у дитини з нормальним психічним розвитком формується спонтанно, завдяки наслідуванню і спільній діяльності з дорослими, у розумово відсталих дітей потребує спеціального навчання. До того ж, як наголошують науковці, це стосується не лише розвитку розумових здібностей, а й емоційного розвитку, засвоєння навичок самообслуговування, правил поведінки, формування вміння налагоджувати міжособистісні контакти тощо. Соціальний розвиток є одним із пріоритетних напрямів корекційно-педагогічного навчання і виховання дітей із порушенням інтелекту. Він полягає у підготовці дитини до адекватного орієнтування в довкіллі, становленні навичок

соціально прийнятної поведінки у різних життєвих ситуаціях [2].

Порушення вищої нервової діяльності, недорозвинення психічних процесів є причиною обмеженості уявлень про навколишній світ, примітивності інтересів, елементарності потреб і мотивів, труднощів формування взаємовідносин з оточуючими людьми. Зазначені особливості в деякій мірі згладжуються в процесі корекційного навчання і виховання [1, с. 6].

Особи з розумовою відсталістю від народження перебувають в стані інтелектуальної депривації, коли інформація ззовні сприймається перекручено, спотворено переробляється і викривлено засвоюється, а, отже, спотворено актуалізується. Виражені порушення емоційно - вольової сфери, пізнавальної діяльності, недорозвинення психічних процесів перешкоджають повноцінній соціалізації таких дітей, встановленню двостороннього контакту між дитиною та соціумом, що в свою чергу не може не позначитися на формуванні самосвідомості. Некритичність мислення розумово відсталих є одним з провідних факторів патологічного формування Я-концепції. Дітям з легкою розумовою відсталістю властива завищена самооцінка. Причиною завищеної самооцінки науковці вважають самовдоволення розумово відсталої дитини, при якому відсутнє почуття власної малоцінності, а, отже, і тенденція до компенсації [4, с. 32].

Входження проблемної дитини в соціум неможливе без цілеспрямованого соціального виховання. Механізм соціалізації реалізується шляхом опанування дитиною різних форм спілкування і способів засвоєння суспільного досвіду; формування уявлень про себе, про довкілля; діяльності та взаємовідносин з оточуючими людьми [4]. Формування соціальних навичок здійснюється у процесі різних видів дитячої діяльності, які виступають головною умовою засвоєння і присвоєння дитиною основних форм адекватної поведінки в

суспільстві та формування уявлень про навколишній світ. Адже становлення особистості відбувається успішно лише за умови її активності. У процесі корекційної роботи у дітей формуються уявлення про себе (свою зовнішність, стать, вік тощо), свою сім'ю. Діти навчаються усвідомлювати та визначати власні потреби, бажання, інтереси, уподобання; адекватно сприймати себе, свої можливості та особливості; опановують елементарні способи взаємодії один із одним. Соціальна інтеграція та адаптація розумово відсталих учнів є одним із основних завдань корекційного навчання та виховання. Успішне вирішення в значній мірі залежить від соціально-побутової компетентності дитини, її здатності самотійно організовувати свій побут. Підготовка дітей з вадами інтелектуального розвитку до самотійного життя, організації власного побуту, шляхом формування у них відповідних знань та практичних умінь, навичок життєвої та соціальної компетентності (виконання норм і правил культурної поведінки в суспільстві, родині, їх естетичного розвитку), вирішення життєво необхідних побутових завдань (догляд за житлом та одягом, харчування, лікування тощо), забезпечать повноцінну адаптацію людини з розумовою недостатністю в суспільстві [5,с. 43].

На сучасному етапі розвитку суспільства актуальною є проблема розробки нових технологій, науково обґрунтованих програм та методик формування навичок соціалізації розумово відсталих дітей. Більшість вчених погоджуються щодо визначального значення середовища для становлення особистості та наголошують на проведенні послідовної, системної корекційно-виховної роботи, спрямованої на попередження негативних, вторинних відхилень у процесі їх особливого розвитку.

Література:

1. Вавіна Л. Концептуальні підходи до мовної освіти учнів спеціальних шкіл/Л. Вавіна//Дефектологія. – 2014. – № 3. – С. 7 – 12.
2. Введення у соціальну роботу: Навч. посібник/Упор. Т.В.Семигіна, І.М.Грига, О.С.Шевчук та ін. – К.: Фенікс, 2011. – 288 с.

3. Ворон М.В., Найда Ю.М. Інклюзивна освіта: українські реалії/М.В.Ворон, Ю.М.Найда//Підручник для директора: «Плеяда», 2006.
4. Виховання дітей з особливими потребами в сім'ї / За ред. Л.П. Фалинської. – К., 2010. – 84 с.
5. Дегтяренко Т.М., Вавіна Л.С. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: Навчальний посібник/Т.М.Дегтяренко, Л.С.Вавіна. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2018. – 302 с.

Федорова О.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології, доцент
Херсонський державний університет, м.Херсон*

Соколова Т.

*Магістр кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет, м.Херсон*

БУЛІНГ ЯК АКТУАЛЬНА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Актуальність теми зумовлена тим, що проблема насилля в освітньому середовищі майже не вивчена в нашій країні і з теоретичних позицій, і з позиції практики. Явище булінгу надзвичайно поширене в сучасній школі, але цю проблему з тих чи інших причин замовчують, не афішують випадки знущань, її не прийнято обговорювати. З одного боку, педагогічний колектив, дбаючи про власну репутацію, ігнорує її, а з іншого – батьки, які або вважають ситуацію цькування «школою життя», або, хвилюючись за власних дітей, переводять їх до іншого навчального закладу. За таких умов проблему не усувають, а навпаки, вона набуває більших обсягів і жорстокості.

Незвичний для нашого сприйняття термін «булінг» тісно пов'язаний із такими поняттями, як «наси́льство» (застосування силових методів або психологічного тиску за допомогою погроз, свідомо спрямованих на слабких або тих, хто

не може чинити опір; панування, влада людини над людиною) [1]; «агресія» (дії, спрямовані на порушення фізичної і психічної цілісності людини або групи людей) [2]. Агресія органічно пов'язана з насильством і є його природним підґрунтям. «Третирування» (виявляти зневагу до когось, поводитися безцеремонно, не зважати на чийсь думку) [4, с. 248]; «цькування» (переслідувати кого-небудь різними нападками, наклепами і т. ін., знущатися з когось) [4, с. 259]. Усі ці поняття відображають різні аспекти такого явища, як булінг.

Поняття *булінг* трактують від вузького (відеозйомка бійки) до масштабного (насильство взагалі) [5].

Булінг – соціально-педагогічна, психологічна проблема сучасності. Це соціальне явище, властиве переважно організованим колективам, отож з огляду на зазначене, виділяють основні місця булінгу: булінг у школі; булінг на робочому місці (мобінг); булінг в армії («дідовщина»); кібербулінг (насилля в інформаційному просторі) тощо.

Уперше термін *булінг* (з англ. «*bully*» – хуліган, забіяка, грубіян, насильник; «*bullying*» – цькування, залякування, третирування) з'явився на початку 70-х рр. ХХ ст. у Скандинавії, де група дослідників вивчала явище насильства між дітьми в школі. Досі немає чіткого наукового визначення цього терміна. Саме поняття *булінг* деякі автори розуміють по-різному і дають різну кваліфікацію його видів.

Булінг визначають як: 1) соціальну взаємодію через яку *одна людина (іноді декілька)* зазнають нападів іншої людини (іноді декількох, але, зазвичай, не більше чотирьох) *майже щодня* впродовж *тривалого періоду* (декількох місяців), що викликає в жертви стан безпомічності й виключення з групи [3, с. 168]; 2) сукупність соціальних, психологічних і педагогічних проблем, які охоплюють процес *тривалого фізичного чи психологічного насилля* з боку індивіда або групи стосовно індивіда, що не може захистити себе в певній ситуації [3]; 3) поведінка, що може бути

визначена як неодноразовий *напад* (фізичний, психологічний, соціальний або вербальний) *тими, чия влада формально або ситуативно вища* за тих, хто не має можливості захиститися, з наміром заподіяти страждання для досягнення власного задоволення [2].

Відомий дослідник булінгу Д. Ольвеус (*Dan Olweus*) визначає три важливих *компоненти*: 1) булінг – агресивна поведінка, що охоплює небажані, негативні дії; 2) булінг охоплює паттерн поведінки (патерн (від англ. *patron*) прийняті в певній культурі зразки та стереотипи поведінки), що постійно повторюється; 3) булінг характеризується нерівністю влади або сили [5].

Аналіз наукових робіт дає можливість визначити основні *рис*и *булінгу*: систематичність; нерівність фізичних, психологічних і соціальних можливостей, які лежать в основі стосунків між жертвою й агресором, тобто агресор займає вище становище, ніж його жертва; взаємостосунки переслідувача й жертви; емоційне приниження, образа почуттів людини, що призводить до виключення її з групи.

Отже, підґрунтям булінгу є статус, влада, конкуренція, лідерство. Це соціальна поведінка, що проявляється у відносно стійких групах і здатна залучати інших. Булінг охоплює нерівність сили та влади, що приводить жертву в стан, у якому вона не здатна ефективно захищатися від негативних дій. Це і є відмінною рисою булінгу від простого конфлікту.

Література:

1. Буллинг: детская жестокость [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.tagilib.ru/readers/ot_20_and_starshe/meropr/bulling.php
2. Лушпай Л. І. Шкільний булінг як різновид суспільної агресії [Електронний ресурс] / Л. І. Лушпай // Наук. зап. [Нац. ун-ту «Острозька академія»]. Сер. :Філологічна. – 2013. – Вип. 33. – С. 85. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoaf_2013_33_28.pdf
3. Лэйн Д. А. Школьная травля (буллинг) [Электронный ресурс] / Д. А. Лэйн // ZipSites.ru : бесплат. электрон. интернет-б-ка. – Режим доступа : <http://www.zipsites.ru>

4. Ожийова О. М. Шкільне насильство : сутність, види, профілактика: автореф. дис. ... канд. соціол. наук : спец. 22.00.04 / О. М. Ожийова ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2012. – С. 10–20.
5. Петросянц В. Р. Проблема буллинга в современной образовательной среде / В. Р. Петросянц // Вестн. ТГПУ. – 2011. – Вып. 6 (108). – С. 151–154.
6. Система захисту дітей від жорстокого поводження : навч.-метод. посіб. / Л. Волинець, Т. Дорошок, М. Євсюкова та ін.; [ред. : К. Левченко, І. Трубавіна] ; Держ. соц. служба для сім'ї, дітей та молоді. Міжнар. жіночий правозахисн. центр «Ла Страда Україна». – К. : Держсоцслужба, 2005. – 395 с.

Черкашина Т.О.

*кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та соціології
Херсонський державний університет
tatademi@ukr.net*

ЛУКІЗМ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

На сучасному етапі розвитку України відбуваються процеси демократизації та гуманізації суспільства, які сприяють створенню різних можливостей для окремої людини, незалежно від її соціального статусу, національності, віку, статі. Особливої актуальності набувають питання встановлення рівності в усіх сферах суспільного життя, подолання соціальних стереотипів, що століттями впливали на свідомість і поведінку людей.

Стереотипи є невід'ємними атрибутами повсякденного мислення, самоусвідомлення та взаємодії індивідів у соціальному просторі. Вони також є важливою складовою та базою соціалізації, адже за умов відсутності усталених уявлень людині довелося б пізнавати всі речі заново, що в принципі неможливо за умов сьогоденного суспільного устрою – інформаційного суспільства.

Для повноцінного розвитку й самореалізації людині необхідно позбутися обмежень, що накладаються традиційними стереотипами мислення на поведінку особистості.

Соціальні стереотипи чинять значний вплив, коли вони сильні, коли судять про невідомих індивідумів і коли формують політику стосовно цілих груп. Установки, стереотипи, різноманітні норми визначають значну частину поведінки, надають форму ставленню особистості до певного явища, події.

На думку сучасних дослідників, одними з найпоширеніших стереотипів у суспільстві є гендерні стереотипи, расові, а останнім часом, - стереотипи зовнішності [1,2].

Зовнішність людини завжди була чинником привертання уваги до особистості, її діяльності, соціального статусу. За зовнішністю людину не тільки оцінюють, але й дискримінують.

В певні історичні періоди у різних країнах існували певні усталені стандарти зовнішньої привабливості та потворності, що виявлялося не тільки у культурному та естетичному аспекті (вбрання, прикраси), але й у фізичному (будова тіла, фізичні вади).

Сьогодні оцінювання та увага до зовнішності людини не є виключенням. Пропагуються образи сучасних дітей, підлітків, чоловіків/жінок, представників певних професій та видів діяльності; пропагуються стилі вбрання, зачісок, навіть будови тіла та інших фізіологічних параметрів тощо. Це впливає на появу усталених «зразків зовнішності», які є модними в певний проміжок часу й створюють у свідомості людей стереотипи.

Зовнішність у житті сучасної людини є дуже важливим й обов'язковим компонентом її існування. Зовнішність є сукупністю анатомічних, функціональних та соціальних ознак людини, доступних конкретно-чуттєвому відображенню.

Сьогодні ми постійно стикаємося з дискримінацією по зовнішності. Подібне ставлення, на жаль, стало частиною нашого повсякдення і не звертає на себе уваги: наприклад, нас давно не здивувати фейс-контролем на вході в клуб або ресторан. Ми не замислюємося над тим, що в пасажирському транспорті відсутні відповідні за розміром сидячі місця для повних або високих людей. Вважається нормальним, що деякі

компанії не просто підбирають працівників за зовнішніми даними, але і пишаються цим, виставляючи красу співробітників в якості свого досягнення.

Сьогодні стереотипи зовнішності стали важливим соціально-психологічним фактором, що здатний провокувати депресивні стани, оскільки існує висока позитивна кореляція між задоволенням зовнішністю і задоволенням собою.

Однією з досить поширених соціальних проблем, пов'язаних із наявністю у суспільстві стереотипів, сьогодні є саме оцінювання людей за зовнішністю, а також пов'язана з цим поведінка. Ця проблема отримала специфічне найменування - «лукізм» (lookism).

Інформація, що розповсюджується в Інтернеті, через ЗМІ, завдяки рекламі або простому спілкуванню, щодо зовнішності тих чи інших людей, героїв фільмів, публічних осіб і, навіть, мультиплікаційних героїв та їх поведінка розглядаються у якості джерела формування стереотипів зовнішності як у дорослих так і дітей.

Уявлення, сформовані інформацією, служать фоновим знанням для диференціації людей на красивих і непривабливих, що вселяють довіру і відразливих. Сама по собі диференціація не є проблемою, проте часто на основі засвоєних уявлень і стереотипів відбувається вибір певної моделі поведінки по відношенню до людини з тими чи іншими рисами зовнішності, оцінка людини по її зовнішньому вигляду. Це призводить до дискримінації людини за зовнішністю.

Однак в реальному житті якщо одна особистість отримує переваги завдяки своїй зовнішності, інша виявляється несправедливо обмеженою. Тому проблемою сучасного суспільства є трансляція стереотипів про зовнішність як джерело гіпотетично можливої дискримінації, яку може спричинити їх застосування в реальному житті [3, с. 128-141].

Проблема лукізму раніше розглядалася тільки в контексті етнічної дискримінації. Однак західна соціологія, знайома з

цією проблематикою з 1960-х років, наділяє поняття «дискримінації за зовнішністю» більш широким змістом, застосовуючи його не тільки до поведінки по відношенню до людей іншої національності, а й по відношенню до людей з певними рисами або особливостями зовнішності, такими як колір волосся, комплекція тіла, носіння окулярів або протезів і т.п.

Лукізм став основою для пояснення ставлення до красивих і негарних людей. Джерелом лукізму прийнято вважати різні стереотипи про зовнішність, що зв'язують риси зовнішнього вигляду і якість характеру або спосіб життя, який веде людина [6, с. 67-81].

Лукізм (від англ. look - зовнішність) - дискримінація за зовнішністю, в основі якої лежить оцінювання зовнішності іншої людини. Критерії оцінювання мають соціальне походження. Важливо брати до уваги, що уявлення про якість, нібито властивих власникові тієї чи іншої зовнішності, - множинні: одні й ті ж риси зовнішності, такі, як наявність окулярів або вусів, елементів одягу та ін. викликають у оцінці людей різні асоціації та актуалізують різні стереотипи.

Лукізм має власні різновиди: фетшеймінг - цькування людей із зайвою вагою; ейблізм - дискримінація людей з особливостями розвитку, інвалідністю, психічними розладами і хронічними захворюваннями; ейджизм - дискримінація за віком.

Первинна оцінка за зовнішністю людини є типовою і для українського суспільства. Як приклад можна привести те, що все наполегливіше українські ЗМІ популяризують думку, що цінність жінки полягає в її красі, що красиве тіло забезпечує її привабливість [4, с. 14-19]. Жінки, як соціальна група, набагато частіше невдоволені власним тілом, і ця невдоволеність значно зросла за останні 25 років [7, с. 55-68].

Явище лукізму досить швидко поширюється, ґрунтуючись всього лише на зовнішніх даних, провокуючи робити вибір не на

користь людини. Здається, що дискримінація на основі зовнішності може бути наслідком (зворотною стороною) процесів конструювання соціальної ідентичності. Мова в даному випадку йде не стільки про пошуки "себе" і свого місця в цьому світі, а саме про бажання вписатися в соціальне оточення, продемонструвати себе іншим людям у потрібному світлі, показати приналежність до групи. У цій ситуації велику роль відіграє дотримання стандартів соціальної групи.

Оцінювання зовнішності суміжне з багатьма людськими установками: сумнівом, заздрістю, недовірою, ворожістю, агресією тощо. Нерідко воно стає пусковим механізмом подібних почуттів. У свою чергу за їх наявності можна побічно судити про те, чи схильна конкретна людина до лукізму.

За даними фізіологів, 80% інформації про навколишній світ людина отримує за допомогою зору [5, с. 71-77]. Тому сьогодні в зв'язку зі збільшенням кількості інформації, адресованої для зорового сприйняття, поширенням різних візуальних репрезентацій, проблема дискримінації за зовнішнім виглядом стає більш актуальною.

Література:

1. Гендерные различия: Материалы IV межвузовской конференции молодых исследователей «Гендерные отношения в современном обществе: глобальное и локальное»(22-23 октября 2004 г.) / Отв. ред. М.В.Рабжаева. – СПб., 2005. – 384 с.
2. Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві / / За ред. Ю.І. Саєнка. - Київ: ВАІТЕ, 2007. - 143 с.
3. Глухова М.Е. Стереотипы внешности в современной детской российской анимации // Вестник Санкт-Петербургского университета. Социология. 2018. Т. 11. Вып. 1. С. 128-141 [Электронный ресурс] / Режим доступа: <https://doi.org/10.21638/11701/spbu12.2018.111>- Название с экрана.
4. Данильченко Т. В. Стереотипи мужності і жіночності в засобах масової комунікації // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Вип. 17. Психологічні науки. – Чернігів: ЧДПУ, 2002. – С. 14 – 19.
5. Орех Е.А. «Любитъ иных – тяжелый крест». О феномене лукизма // ЧЕЛОВЕК, 2017, № 2, с. 71-77.

6. Орех Е.А. Феномен лукизма и возможности его социологического анализа // Социологический журнал. 2016. № 3. С. 67–81. DOI: 10.19181/socjour.2016.22.3.4585.
7. Forbes G. B. Body Dissatisfaction in Women and Men: The Role of Gender-Typing and Self-Esteem // Sex Roles. – 2001. – V. 43. – P. 55 – 68.

Шапошникова І.В.

*Доктор соціологічних наук, професор,
декан соціально-психологічного факультету
Херсонський державний університет, м.Херсон*

СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

В умовах сучасного суспільства чітко відслідковуються зміни у ставленні студентської молоді як соціальної групи до різних сфер життєдіяльності: зростає відчуженість молодих людей від державної і політичної влади, молоде покоління особливо гостро відчуває соціальну напруженість і соціальну незахищеність, різко знижується інтелектуальний потенціал, виявляються інші соціальні проблеми.

Соціальні дослідження виявляють песимістичний настрій молодих людей, проте саме молодь бере на себе відповідальність за збереження суспільства. Наявні інститути соціалізації перестали відповідати новим вимогам, разом з цим не з'явилося і якісно нових інститутів соціалізації.

Питання соціалізації молоді досліджували такі українські вчені, як Є. Лазоренко, М. Лукашевич, А. Тащенко В. Москаленко, М. Михальченко, В. Волович, А. Тащенко, Л. Харченко, С. Савченко, С. Омельченко. Однак виникає необхідність розробити практичні підходи до організації соціальної роботи, покликаної прискорити процес соціалізації студентської молоді.

Сьогодні стан українського суспільства може бути охарактеризований, як перехідний – від кризи і реформування до соціальної стабільності, тому щоб зрозуміти, яким наше

суспільство буде в майбутньому, необхідно звернути увагу на сучасну студентську молодь..

Зміни, що зараз відбуваються в українському суспільстві, мають подвійну спрямованість: з одного боку, відкриваються можливості для кожної людини реалізувати себе повною мірою, а з іншого – провокується сплеск негативних тенденцій у розвитку суспільства і студентства зокрема. Ця друга сторона є індикатором, який вказує на ступінь дезорганізації нашого суспільства: наявність великої кількості проблем (економічних, соціальних тощо).

Сучасне українське суспільство має ідеальну сукупність всіх девіантогенних факторів (стан аномії, різка соціальна диференціація і поляризація, соціальна дезорганізація, маргінальність більшості соціальних груп). Саме в суспільстві, що характеризується маргінальністю, соціальною дезорганізацією і поляризацією, проходить соціалізацію і становлення молоде покоління, тому є актуальним вивчення студентської молоді як соціальної групи і ходу її соціалізації. Особливо важливим є аналіз неуспішного ходу соціалізації як індикатора основних проблем, що виникають у цій соціальній групі в умовах сучасного українського суспільства.

Тому ми пропонуємо створення міжвідомчого закладу, що може дозволити:

- підвищити ефективність наданих послуг через зниження трудовитрат і дублювання діяльності подібними органами різних відомств, а також дасть можливість збору більш повної інформації, необхідної для ефективної диференційованої допомоги молодим людям;

- ефективно використовувати весь час, що є в розпорядженні співробітників, і відповідно підвищити рівень задоволеності, рівень віри населення у можливість отримання необхідної і кваліфікованої допомоги;

- надавати кваліфіковану допомогу, що має на увазі цілісність допомоги. Адже на сьогодні ми часто можемо

спостерігати ситуацію, коли кожен спеціаліст виконує свою роботу, але при цьому молода людина не має можливості отримання єдиної комплексної допомоги, так як у вузьких фахівців не завжди є можливість і бажання зв'язуватись із колегами суміжних установ, допомоги яких молода людина потребує у даний момент.

Висновки. Таким чином, запропонована схема організації соціальної роботи для супроводу молоді в ході соціалізації дозволить: значно знизити тимчасові та трудові витрати; підвищити задоволеність населення від звернення за допомогою; підвищити якісний бік роботи з молоддю у зв'язку з акумуляцією всіх необхідних спеціалістів і видів робіт в одному закладі, що має на увазі дію комплексних програм супроводу.

Література:

1. Кон, И.С. НТР и проблемы социализации молодежи [Текст] / И.С. Кон. — М.: Знание, 1988. — 63с.
2. Омельченко, С. О. Роль соціальних інститутів селища в процесі соціалізації та формування здорового способу життя молоді / С. О. Омельченко // Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: орієнтири та напрямки сучасної освіти : матеріали ІІ міжнар. наук.-практ. конф. (2–5 жовт. 2005 р., м. Луганськ). — Луганськ, 2005. — Ч. 4. — С. 184–191.
3. Міжнародне соціологічне дослідження «Студенти - образ майбутнього» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://institute.gorshenin.ua/>
4. Социализация студенческой молодежи в условиях регионального образовательного пространства [Текст]: монографія / Савченко С.В. - Луганск: «Альма-матер», 2003. — 406 с.
5. Соціалізація. Виховні механізми і технології [Текст] : навч.-метод. посібник/ Лукашевич М.П. -К. ІЗМН, 1998. - 112 с.
6. Тащенко А.К. Моделі соціалізації молоді в сучасному суспільстві // Соціальні технології. Актуальні проблеми теорії та практики. Міжвузівський збірник наукових праць. Вип.12. —Київ - 2007. - С. 88-99.
7. Харченко, Л. Г. Фактори соціалізації жіночої молоді / Л. Г. Харченко // Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: орієнтири та напрямки сучасної освіти : матеріали ІІ міжнар. наук.-практ. конф. (2–5 жовт. 2005 р., м. Луганськ). — Луганськ, 2005. — Ч. 3. — С. 76–82.

СЕКЦІЯ 5

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ У ВИКЛАДАННІ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН

Дубовик Л.П.

*Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри професійної освіти
ДНЗ «Херсонський державний
аграрний університет», м. Херсон,*

Кострицький В.Г.

*Кандидат технічних наук,
доцент кафедри технологічної та професійної освіти
Херсонський державний університет, м. Херсон,*

КОНСТРУЮВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Систематичний контроль знань одна з головних умов успішності процесу навчання. До засобів контролю в широкому плані можна віднести все те, що сприяє виявленню того чи іншого результату навчання: навчальні таблиці і технологічні карти, схеми і лабораторне устаткування. Відбір засобів контролю залежить від мети контролю. Зміст контрольних завдань на думку Ш.А.Амонашвілі повинен визначатися змістом знань, для виявлення яких ці завдання призначаються. Тільки у такому випадку процес оцінювання знань буде виконувати освітню та виховну функції [1]. Для контролю знань студентів все частіше використовуються тестові завдання.

Слід зауважити, що у процесі створення тесту контролю знань студентів виділяють чотири основні етапи: а) підготовче планування, б) аналіз навчального змісту, в) конструювання завдань, г) аналіз завдань.

На етапі підготовчого планування слід з'ясувати, які знання та уміння і з якою метою підлягають оцінюванню, що береться

до уваги насамперед - уміння мислити чи запам'ятовувати? Аналіз змісту навчання передбачає виділення з навчальних планів, програм і підручників конкретних знань, умінь та навичок, які підлягають тестуванню. При цьому, як вважає М.Б.Челишкова, важливо врахувати, на якому рівні мають бути засвоєні конкретні знання: відтворення, розуміння, застосування [2].

Під час конструювання завдань: слід визначити, який тип завдань найбільш відповідає меті, змісту й умовам тестування, конкретному фрагменту навчального матеріалу.

Конструювання завдань вимагає дотримуватись таких загальних правил:

1. Завдання слід спрямовувати на перевірку значущих елементів змісту, а не на ті, які простіше формулювати або які прості в обробці.

2. Текст завдання повинен виключати будь-яку двозначність і неясність формулювань.

3. Текст завдання формулюється гранично коротко.

4. Відповідь на одне завдання тесту не повинна містити або підказувати відповідь на інші завдання.

5. У тексті завдань не слід вживати подвійне заперечення (не... не...). Воно ускладнює розуміння суті завдання.

6. Завдання мають всебічно відображати матеріал теми, але їх не слід копіювати з підручника.

Під час конструювання тестових завдань, а особливо при виборі можливих відповідей М.Б.Челишкова рекомендує уявити собі, в першому наближенні процес вирішення завдання студентом [2]. Вирішуючи завдання, студент прагне пригадати все, що йому відомо з даного питання, зіставляючи наявні знання, прийняті ним за еталон, з ймовірними відповідями. Студент вибирає відповідь відповідно його уявленням про питання, що розглядається. Отже, вибір можливих відповідей до завдання необхідно проводити виходячи з можливих (логічних) шляхів вирішення на базі раніш отриманої студентом

інформації. При такому підході майже повністю виключається вибір абсурдних чи логічно неможливих відповідей.

Тестові завдання можна використовувати для поточного, модульного, підсумкового та семестрового контролю знань. При поточному контролі викладач використовуючи тестові завдання може перевірити ступінь розуміння кожним студентом матеріалу викладеного на лекції або опрацьованого самостійно. У цьому випадку навчальний матеріал поділяється на логічно закінчені частини і до кожної частини підбираються відповідні завдання. За результатами відповідей викладач може з достатньою достовірністю судити про ступінь сприйняття, усвідомлення студентом навчального матеріалу і вживати конкретних заходів (повторне пояснення, моделювання, демонстрація тощо) для усунення виявлених прогалин у знаннях.

Використання тестових завдань для поточного контролю знань істотно активізує пізнавальну діяльність кожного студента, підвищує об'єм їх уваги, що в кінцевому підсумку підвищує ступінь сприйняття нового навчального матеріалу і ймовірність його успішного засвоєння.

Таким чином, при доборі і конструюванні тестових завдань необхідно враховувати їхню дієвість та відповідність результату навчання, що виявляється, а також у кожному конкретному випадку при контролі досягнень визначеного результату враховувати можливості тих або інших тестових завдань, їх переваги й обмеження.

Література:

1. Амонашвили Ш.А. Воспитательная и образовательная функция оценки учения школьников.- М., 1984.
2. Челишкова М.Б. Теорія і практика конструювання педагогічних тестів. – М.: Дослідницький центр проблем якості підготовки спеціалістів, 2001.

Філіппова В.Д.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри державного управління
і місцевого самоврядування
Херсонський національний технічний університет
filippova_vd@ukr.net*

Ковальська Н.М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри державного управління
і місцевого самоврядування
Херсонський національний технічний університет
kovalsknatasha@ukr.net*

КОУЧИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Однією зі складових якості галузі освіти є неперервність професійного зростання фахівця в галузі освіти за індивідуальною освітньою траєкторією, створення сприятливих умов для опанування позиції суб'єкта професійного вдосконалення, засвоєння нових ролей і функцій. Ефективною технологією науково-методичного супроводу є коучинг (від англ. *coaching* – наставляти, надихати, тренувати для спеціальних цілей, підготовляти до вирішення певних завдань) як система андрагогічних, акме-синергетичних принципів і прийомів, які сприяють розвитку потенціалу особистості та групи спільно працюючих людей (команди, організації), а також забезпечують максимальне розкриття та ефективну реалізацію цього потенціалу [1].

Доцільність використання на практиці програм коучингу для фахівців в галузі освіти (вчителів, викладачів, керівників структур освітніх закладів тощо) полягає в тому, що сучасний коучинг, що вмістив у себе новітні напрямки психології, бізнес-консультування, менеджменту, маркетингу вимагає для освіти як однієї з провідних соціальних галузей: упровадження виробничої сфери в загальні тенденції підходів до розвитку

професіоналізму і проактивних якостей фахівців; нових концептуальних підходів до професійної компетентності фахівців в галузі освіти; появи молодих фахівців готових до вирішення державних завдань у виробничій сфері; змін процесів навчання через самонавчання, самоактуалізацію, формування нового ставлення до життя, професії, держави.

Актуальність впровадження коуч-програм полягає ще і в тому, що вони носять гуманістичний характер «першої допомоги» в професійній самореалізації; дозволяють здійснювати безболісну реабілітацію окремої категорії фахівців (фахівців, які не мають педагогічної освіти або які тривалий час не працюють за фахом; і т.д.). Коуч-програма покликана задовольняти індивідуальні, персоніфіковані запити фахівця в галузі освіти, мотивованого на отримання нового (більш якісного) результату діяльності. У той же час, коуч-програми наділені якістю універсальності, оскільки вони відносяться до програми підвищення кваліфікації фахівців в галузі освіти нового покоління, що відповідає запитам поставлених завдань сучасного професійно-методичного забезпечення педагогічної діяльності, орієнтовані на широкі варіативні можливості: індивідуальний коучинг, груповий, з будовою модифікованих і новостворених модулів іншими освітніми установами в залежності від потреб споживача.

Ми вважаємо, що основна мета програми коучингу для фахівців в галузі освіти полягає, перш за все, в професійному сприянні педагогічного працівника у визначенні та досягненні його особистісних і професійних цілей за мінімальний час і з мінімальними зусиллями; у розвитку унікального творчого поля діяльності фахівця в галузі освіти через придбані нові професійні навички та вміння; у збереженні стійкого контингенту професійних педагогів в освітніх закладах, в розумінні завдань професійно-методичного забезпечення діяльності фахівця в галузі освіти і створенні умов їх реалізації на різних рівнях освіти.

На нашу думку, залежно від об'єктів, на які спрямована коуч-програма, можна виділити наступні типи учасників: управлінський корпус (керівники освітніх установ, завідувачі кафедрами, керівники відділів, творчих груп; заступники директора різних напрямків); педагогічний склад (випускники вишів, «фахівці», які не мають стажу роботи 5 років, досвідчені педагоги); батьківська громадськість, що задіяна в різних структурах державно-громадського управління.

Виходячи з вищесказаного, завданнями, що повинна вирішити будь яка коуч-програма є: розв'язання проблемних ситуацій за допомогою спеціально організованих інструментів; стимулювання до самонавчання; повне розкриття потенціалу фахівця в галузі освіти; підвищення мотивації виробничої діяльності педагогічного працівника; отримання позитивного результату діяльності через зовнішню професійну експертизу; отримання (вимірного, оцифрованого) результату поставленої спочатку мети; збільшення конструктивних ідей фахівця в галузі освіти; мобільність, швидка й ефективна реакція в критичних ситуаціях; більша гнучкість і адаптивність до змін.

Коуч створює особливий диференційований акмеологічний простір, креативну атмосферу взаємної довіри та ініціативної амбітної готовності (з боку фахівця в галузі освіти) прийняти виклик для перемоги над собою та успіху в досягненні своєї мети, спеціальні умови, спрямовані на розкриття особистісного потенціалу кожного педагога для реалізації ним професійно значущої мети в оптимальні терміни, для пошуку альтернативи, здійснення змін у професійно-педагогічній діяльності [1].

Отже, застосування ідей коучінгу на практиці означає поступовий перехід від традиційного до інноваційного руху розвитку сучасної освіти.

Література:

1. Сидоренко В.В. Педагогічний коучинг як інноваційна технологія науково-методичного супроводу професійно-особистісного розвитку вчителя в системі післядипломної освіти Наукова скарбниця освіти Донеччини. 2014. № 3 (14). С. 13-19.

Лопушинський І.П.

*Завідувач кафедри державного управління
і місцевого самоврядування, д. держ. упр., професор
Херсонський національний технічний університет, м.Херсон*

УПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Ідея втілення інноваційних технологій у навчання передбачає досягнення мети високоякісної освіти, тобто освіти конкурентоздатної, спроможної забезпечити кожній людині умови для самостійного досягнення тієї чи іншої цілі, творчого самоутвердження в різних соціальних сферах.

На сьогодні в освіті неможливо надавати якісні послуги, не застосовуючи при цьому інноваційні технології. Це навіть більшою мірою стосується професійної підготовки публічних службовців.

Більшість інновацій наразі стосуються «цифровізації» освіти. *Насамперед, сюди можна віднести:*

– створення предметно-орієнтованих навчально-інформаційних середовищ, що дозволяють використовувати мультимедійні засоби, системи гіпермедіа, електронні підручники та ін. Прикладом тут можуть слугувати мультимедійні кабінети з можливостями використання їх як ситуативних кімнат.

– освоєння засобів комунікації (комп'ютерної мережі для обміну інформацією) та навчання правил і навичок «навігації» в інформаційному просторі, з урахуванням вимог безпеки поведінки в інформаційному просторі. Так, наприклад, наша кафедра проводить постійні семінари для працівників апарату та структурних підрозділів Херсонської обласної державної адміністрації з питань електронного урядування, комп'ютерної безпеки;

– розвиток дистанційної освіти та електронного навчання – використання інформаційних систем для навчання та оцінки

знань студентів. Зокрема. наша кафедра для навчання студентів використовує систему Moodle, що має відповідний функціонал.

Електронне навчання передбачає інтеграцію знань та інформації з цифрових технологій, орієнтацію на потребах особистостей, можливий доступ до навчання будь-де і будь-коли, доступ до всього масиву інформації.

Таке навчання демонструє: поліпшення результатів письмових завдань; кращі аналітичні навички; залучення до процесу вирішення проблем; ефективніша співпраця у навчанні; поліпшення рівня відвідування занять; неперервний процес навчання.

Важливу роль і місце в інноваційних технологіях посідає інтерактивне навчання, суть якого полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної активної взаємодії учасників навчального процесу. Оптимізації навчального процесу забезпечується студентами в процесі взаємодії, співпраці, роботі в парах чи групах.

Саме інтерактивні методи сприяють тому, що студенти опановують усі рівні пізнання (знання, розуміння, аналіз, синтез, оцінювання, застосування), розвивають критичне мислення, рефлексію, уміння вирішувати проблеми.

Під час навчання за інтерактивними технологіями із застосуванням методик розвитку критичного мислення студенти навчаються:

- аналізувати ситуацію;
- обговорювати проблему та ухвалювати рішення;
- займати чітку позицію;
- обґрунтовувати свою відповідь;
- чітко висловлювати свою думку або думку колективу, регламентуючи при цьому час;
- ставити чіткі запитання і давати на них змістовні відповіді;
- аргументувати відповіді;
- відшукувати причинно-наслідкові зв'язки, порівнювати, прогнозувати;

Викладання різних дисциплін із застосуванням інноваційних технологій свідчить що:

1. Використання інноваційних технологій суттєво активізує і певною мірою полегшує сприйняття основ дисципліни.

2. Можна посилити курс вивчення предмета циклом практичних або лабораторних робіт із застосуванням інноваційних технологій для поглибленого розуміння дисципліни. В ідеалі весь курс може читатися в комп'ютерному класі з одночасним використанням дошки, мультимедійних викладок на ній і роботою на комп'ютері.

3. Використання інноваційних технологій у процесі вивчення різних предметів не тільки поглиблює і поліпшує процес навчання, але й істотно впливає на закріплення міждисциплінарних знань.

До загальних переваг інноваційних технологій можна віднести:

- системне навчання студентів;
- синтез та взаємопроникнення традиційних засобів навчання, що надають інноваційні технології;
- активізація асоціативного мислення в проблемних ситуаціях;
- особистісно-орієнтований підхід до навчання, тобто диференційований підхід при складанні завдань до кожного конкретного студента (різні за характером та рівнем складності завдання, індивідуальні домашні завдання для опрацювання спеціальними засобами).

GŁÓWNE CECHY SZKOLENIA SPECJALISTÓW LOGISTYKI W WYŻSZEJ SZKOLE ZAWODOWEJ

Logistyka to niezwykle szybko rozwijający się sektor gospodarki globalnej. Każda firma w ramach swojej działalności styka się każdego dnia z wezwaniami o charakterze logistycznym. Dążąc do sprawnego i efektywnego funkcjonowania pracownicy i właściciele firm powinni posiadać przynajmniej podstawową, przekrojową wiedzę w sferze logistyki krajowej i międzynarodowej. Posiadać narzędzia pomagające w sprawnym planowaniu, realizacji i usprawnianiu procesów w przedsiębiorstwie oraz w ramach systemów i łańcuchów dostaw.

Logistyka jako proces planowania, realizowania i kontrolowania sprawnego i efektywnego ekonomicznie przepływu surowców, materiałów, wyrobów gotowych oraz odpowiedniej informacji z punktu pochodzenia do punktu konsumpcji w celu zaspokojenia wymagań klienta, wymaga od przedsiębiorców i pracowników firm znajomości narzędzi zarządzania logistycznego, umiejętności odpowiedniego przygotowania i realizacji transakcji handlowych.

Zapotrzebowanie na logistyków rośnie a za jedno z najważniejszych zadań dla funkcjonowania gospodarki światowej uznaje się obecnie kształcenie specjalistów z zakresu logistyki i zarządzania łańcuchem dostaw [1].

Według prognoz agencji CEDEFOP w Polsce w okresie objętym strategią „Europa 2020” planowane jest pojawienie się 1 mln 442 tys. miejsc pracy dla kadry zarządzającej, specjalistów i techników w zawodach wymagających wysokich kwalifikacji, co stanowi przyrost około 144 000 miejsc pracy rocznie [2, s. 10]. Tendencje europejskiej gospodarki w ramach realizacji celów strategii „Europa 2020” wskazują, że w perspektywie objętej tą strategią nastąpi wzrost zapotrzebowania na specjalistów w wielu branżach ważnych dla

polskiej gospodarki. Wśród 16 priorytetowych obszarów znajduje się Transport i gospodarka magazynowa (logistyka) [2, s. 6].

Istotne znaczenie tej branży potwierdza fakt, iż jednym z kluczowych obszarów kształcenia, służącym wzmocnieniu polskiej kadry jest właśnie logistyka [2, s. 9]. W opracowanym raporcie zawarta jest opinia przedstawicieli szkół wyższych, którzy wskazali na jakie kierunki i specjalizacje wystąpi wzrost zapotrzebowania w ciągu najbliższych 5 lat ze względu na tendencje regionalnego rynku pracy. W grupie nauk ekonomicznych, w marketingu i zarządzaniu, wśród najczęściej wymienianych są: zarządzanie logistyką, eklogistyka, logistyka transportu lotniczego [2, s. 67].

W polskim szkolnictwie wyższym od kilku już lat logistyka bije rekordy popularności na uczelniach wyższych i w szkołach średnich. Czy to tylko chwilowa moda, czy może potrzeba czasu, związana z ogromnym rozwojem produkcji, handlu i usług, które bez wsparcia logistycznego, a więc i fachowej kadry nie mają już dzisiaj racji bytu. Na ponad 650 uczelni w Polsce, więcej niż 500 oferuje kierunek lub specjalność związaną z logistyką, a ponad 200 szkół policealnych zachęca do kształcenia na kursach przygotowujących do zawodu logistyka, transportowca albo spedytora. Z danych statystycznych dostępnych w PKA wynika, iż dynamika wzrostu liczby studentów na tym kierunku studiów w uczelniach publicznych udział liczby studentów studiów stacjonarnych kształtuje się na poziomie 50%, zaś w uczelniach niepublicznych przeważająca jest liczba studentów studiów niestacjonarnych [4, s. 11].

Ocenia się, że jedną z przyczyn tego stanu jest stabilny i dosyć wysoki wzrost rozwoju usług logistycznych i transportowo-spedycyjnych w naszym kraju, który generuje tysiące miejsc pracy rocznie. Moda i jednocześnie potrzeba czasu, wymuszona zmianami w gospodarce i ekspansywnym rozwojem usług w branży TSL.

Nie pretendując do pełnej merytorycznej oceny systemu edukacji logistycznej w Polsce, trzeba na wstępie zaznaczyć odmienną uwarunkowań w zakresie rozwoju koncepcji i praktyki w sferze logistyki w naszym kraju na tle rozwiniętych gospodarczo krajów

Europy i Stanów Zjednoczonych. Teoria logistyki w Polsce rozwija się pod silnym wpływem osiągnięć w tym zakresie w gospodarkach rozwiniętych, gdzie procesy logistyczne i zarządzanie logistyczne nie mają charakteru rewolucyjnego a ewolucyjny i stanowią naturalny, kolejny etap racjonalizacji działalności gospodarczej. Nieco innego wymiaru nabierają koncepcje i strategie logistyczne gospodarki będącej w trakcie przebudowy, tworzącej mechanizmy rynkowego funkcjonowania. Przedsiębiorstwa powiązane kapitałowo i rynkowo z przedsiębiorstwami zachodnimi, w naturalny sposób przejęły w części lub całości koncepcje i systemy logistyczne od swoich partnerów zachodnich. Pomimo zwiększającej się z roku na rok liczby publikacji, stan w tym zakresie, jako jednej z podstawowych form edukacji logistycznej, należy ocenić jako niewystarczający, zwłaszcza, jeśli chodzi o pozycje porządkujące pojęcia i istotę logistyki. Generalnie, wiedza logistyczna w Polsce jest wiedzą w znacznej części odtwórczą z prac logistyków krajów zachodnich [4].

Obecnie funkcjonujący system edukacji logistycznej w Polsce tworzą:

- wyższe uczelnie techniczne i ekonomiczne, na których kształcenie logistyczne sprowadza się do specjalizacji lub kierunku dyplomowania;
- podyplomowe studia logistyki oraz logistyki i transportu;
- kursy i szkolenia, organizowane przez ośrodki doradztwa logistycznego, nie zawsze dostatecznie dobrze przygotowane do tych zadań;
- szkolenia organizowane dla pracowników firm z obcym kapitałem, najczęściej wyjazdowe za granicę;
- szkolnictwo i szkolenia w sferze wojskowości.

Kierunek studiów «Transport i Logistyka» w PWSZ wychodzi naprzeciw dynamicznemu rozwojowi regionalnemu sektora Transport-Spedycja-Logistyka zapewniając obsadę wysoko wykwalifikowanej kadry specjalistów w zakresie transportu i logistyki. Ma on na celu kształcenie inżynierów, którzy potrafią łączyć

nowoczesną wiedzę i umiejętności inżynierskie z wiedzą i umiejętnościami menedżerskimi [5].

W programie studiów PWSZ zaplanowano m.in.:

- projektowanie, rozpoznawanie, diagnozowanie i monitorowanie procesów logistycznych,
- zarządzanie procesowe oraz zarządzanie efektywnymi i elastycznymi systemami wytwórczymi,
- zarządzanie powierzchnią magazynową, logistyka dystrybucji i zaopatrzenia,
- organizacja centrów spedycyjnych,
- systemy transportu produkcyjnego i magazynowego,
- warsztaty logistyczne z praktykami,
- gry decyzyjne.

Relacje pomiędzy oczekiwaniami rynku pracy a ofertą edukacyjną związaną z programami nauczania są bardzo ważne dla współczesnego pracodawcy w Polsce. Od jakości kompetencji pozyskiwanych przez menedżerów i pracowników w procesie kształcenia zależeć może istnienie i rozwój firmy.

Dlatego tak ważne jest, aby rozwinęli te umiejętności

podczas studiów. Ma to szczególne znaczenie w przypadku kształcenia na uczelniach i na kierunkach o profilu technicznym, na których liczba godzin przeznaczonych na kształtowanie kompetencji.

Reasumując powyższe rozważania należy uznać, że bez wprowadzenia poważnych zmian w programach nauczania na kierunkach studiów związanych z logistyką, trudno będzie przygotować kadrę posiadającą nie tylko kompetencje techniczne, ale także społeczne, kluczowe dla realizacji celów strategii „Europa 2020” [3].

Bibliografia:

1. Moja Logistyka. Podstawy logistyki dla przedsiębiorców, 2019, <https://wspa.pl/moja-logistyka-podstawy-logistyki-dla-przedsiębiorców/>, (access: 02.10.2019).
2. . NCBiR, Analiza zapotrzebowania gospodarki na absolwentów kierunków kluczowych w kontekście realizacji strategii Europa 2020. Raport końcowy na zlecenie Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, Agrotec, 2012,

<http://www.fundusze.uj.edu.pl/documents/31275205/5ff0f02d7odo-49c1-88d3-bc2b398f1eb1> , (access: 02.10.2019).

3. Wawer M. Kompetencje menedżerskie w logistyce – wymagania rynku pracy a programy nauczania, 2014, <https://www.czasopismologistyka.pl/artykuly-naukowe/send/318-artykuly-na-plycie-cd-3/7171-artykul> , (access: 02.10.2019).
4. Kurasiński Z. Profesjonalna logistyka szansą gospodarki polskiej w czasach kryzysów, chaosu i zmian, 2014, <http://piz.san.edu.pl/docs/e-XV-5-1.pdf> , (access: 02.10.2019).
5. Chaberek M. Podstawowe kierunki kształtowania systemu edukacji logistycznej w Polsce, 2019, <https://www.logistyka.net.pl/images/articles/5308/Ref-26.pdf> , (access: 02.10.2019).

Конончук А.І.

*Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,
м.Ніжин
antonina_kononchuk@ukr.net*

ПОРТФОЛІО ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ ОСВІТНІХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Інтеграція України у європейське співтовариство висуває нові вимоги до професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти, які пов'язані з утвердженням компетентнісного підходу та використанням інноваційних технологій у його реалізації. У цьому контексті, на нашу думку, значним потенціалом володіє технологія портфоліо, яка створює широкі можливості для ефективного формування та оцінювання фахової компетентності майбутніх працівників соціальної сфери [1].

Вітчизняні та зарубіжні науковці розглядають портфоліо у різних аспектах : як засіб узагальнення та систематизації педагогічних досягнень (В. Кириченко та ін.); інструмент формування професійної компетентності педагога (А. Кендюхова, І. Смирнова та ін.); засіб моніторингу

сформованості професійної компетентності фахівця (Т. Горбунова, Н. Бахлова, Є. Ігнат'єва, Є. Кондратенко, Є. Семенова, О. Тумашева та ін.) ; метод оцінювання навчально-пізнавальних досягнень учнів, студентів (А. Будко, О. Дацків, Ю. Романенко, Т. Соколянська та ін.); як педагогічну технологію формування професійних компетентностей майбутніх фахівців в умовах вишу (Г. Артем'єва, Є. Кондратенко, Н. Маковецька, Ю. Романенко та ін.). Нам імponує останній підхід, оскільки аналіз закордонного досвіду й української практики показують, що важливим інструментом рішення подібних освітніх завдань є впровадження нового підходу в оцінюванні, а саме – застосування накопичувальної системи навчальних досягнень, де більша увага приділяється оцінюванню виконання завдань студентами в природніх ситуаціях, а не шляхом застосування тестів, що дає можливість відстежити індивідуальний прогрес студента у навчанні. Така система отримала назву «портфоліо». Отже, це дає підстави вважати портфоліо важливим складовим компонентом освітнього процесу в сучасній вищій школі [2].

Останнім часом автори багатьох наукових публікацій обґрунтовують його актуальність у професійній підготовці майбутніх фахівців, структурні особливості, аналізують процес складання та роботи з портфоліо як студента, так і викладача, зосереджуючись на проблемі їх оцінювання та труднощах упровадження (В. Кучерявець, Ю. Романенко, А. Сидорук, І. Соколянська, А. Фасоля, С. Шехавцова та ін.). Ми погоджуємось з висновками науковців, що технологія портфоліо є не лише ефективною формою самооцінювання результатів навчальної діяльності майбутнього фахівця, але й спонукає студентів до мотивування навчальних досягнень, набуття досвіду ділової конкуренції, об'єктивного обґрунтування самоосвіти й розвитку професійних компетентностей, оцінювання особистісних здібностей. Разом з тим, це особистий план реалізації свого професійного потенціалу і поліпшення викладацької діяльності [3].

Таким чином, спираючись на дослідження науковців, ми визначаємо портфоліо як інноваційну технологію професійної підготовки фахівців соціальної роботи сутність якої полягає у єдності (інтеграції) розвитку, формування та автентичного оцінювання професійної компетентності студентів, рівня сформованості у них загальних і фахових компетентностей (готовності до професійної діяльності) за певний період навчання у закладі вищої освіти. Змістовно і процесуально - це пролонгований процес осмислення, визначення, планування, вимірювання, стимулювання, накопичення, контролю і оцінки результатів особистісної навчально-пізнавальної, творчої, громадської та інших видів діяльності, розвитку власних особистісних компетенцій, зусиль, прогресу і досягнень студента у вибраній професійній галузі через призму самопізнання, самооцінки, рефлексії, самоорганізації, самоконтролю, самоперевірки своїх досягнень, аналіз, аргументацію та планування власних дій, рішень, з метою саморозвитку і самопрезентації особистості як у ВНЗ, так і у подальшому професійному і діловому середовищі. Матеріалізоване відображення портфоліо на сьогодні маємо у вигляді відповідним чином впорядкованого та підібраного з певною метою формалізованого комплексу документальних матеріалів власника (самостійно виконані роботи, звіти, довідки, публікації, сертифікати, відзнаки, нормативні документи, фото-, відеоматеріали тощо) в паперовому (папка, набір матеріалів) та електронному вигляді, в тому числі і веб-портфоліо. Мета впровадження технології портфоліо у процес професійної підготовки майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів полягає у стимулюванні потреби в особистісному та професійному саморозвитку і самовдосконаленні, підвищенні мотивації учіння ; завдання – сприяти оволодінню уміннями та навичками створення позитивного професійного іміджу, самопрезентації і тим самим підвищити конкурентоздатність майбутнього фахівця, його професійну та особистісну

самореалізацію на основі утвердження індивідуалізованого вектора розвитку професійних компетентностей.

Література

1. Гронлунд, Норман Е. Оцінювання студентської успішності : практичний посібник. – К. : Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – 312с.
2. Кондратенко Е.В. Портфолио как технология оценивания профессиональных компетентностей студентов / Е.В. Кондратенко // Вестник Марийского государственного университета. – 2014. - №1(13). – С.176-180.
3. Романенко Ю.А. Портфолио студента : дидактичний аспект / Ю.А. Романенко // Наукові записки НДУ імені М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2012. - №2. – С.38-40.

Кириченко А.А.

*магістр кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Херсонський державний університет*

СУТНІСТЬ ГЕНДЕРНО-ЧУТЛИВОГО ПІДХОДУ

Упровадження ґендерних підходів в суспільно-політичне і громадське життя є запорукою розвитку справжньої демократії в Україні. Інтегрування концепції ґендерної рівності як складової соціальної справедливості в державну, місцеву політику забезпечує її соціальну та ґендерну чутливість, відповідність інтересам та потребам всіх громадян, особливо соціально-вразливим групам населення, які відчують вразливість за ознаками віку, статі, фізичного стану, етнічної належності, віросповідань, соціального статусу тощо [3, с. 121]. Для досягнення найбільшої ефективності місцевих соціальних та ґендерних програм важливим етапом є чітке визначення та усвідомлення концепцій та змісту понять «соціальна справедливість», «ґендерна рівність», «ґендерно чутливий підхід».

Термін «соціальна справедливість» означає забезпечення гарантованих прав і можливостей для усіх членів суспільства користуватися в рівній мірі благами, ресурсами, які надаються суспільством та навколишнім середовищем. Справедливість

передбачає рівність як юридичну умову для життя людини у правовому суспільстві. Концепція соціальної справедливості, яка заснована на концепції прав людини та рівності, передбачає забезпечення в масштабі усього суспільства рівності можливостей та рівності досягнутих результатів через диференційовану економічну, політичну, соціокультурну політику та механізми її розвитку.

Гендерна рівність є процесом справедливого відношення до жінок і чоловіків. Для забезпечення справедливості, критерії часто повинні компенсувати історичні та соціальні перешкоди, які не дають жінкам і чоловікам існувати в рівних умовах. Справедливість веде до рівноправності. Ідеал гендерної рівності означає, що жінки та чоловіки мають однаковий суспільний статус, однакові умови для реалізації всіх прав людини, однакові можливості робити внесок у національний політичний, економічний, соціальний розвиток та користуватися його результатами [6, с. 176].

За визначенням ООН, гендерний підхід являє собою «... процес оцінки будь якого заходу, що планується, з точки зору його впливу на жінок і чоловіків, а також законодавства, стратегій і програм в усіх галузях і на всіх рівнях. Гендерно чутливий підхід ґрунтується на тому, що інтереси та досвід жінок, як і чоловіків, мають стати невід'ємним критерієм при розробці загальної концепції, при здійсненні моніторингу й оцінки загальних напрямів діяльності і програм у політичних, економічних та суспільних сферах для того, щоб жінки, як і чоловіки, могли одержувати однакові можливості і шанси, а нерівність щоб ніколи не вкорінювалась» [5, с. 78-91].

Існує точка зору, згідно з якою рівність розглядається як однакове ставлення до усіх, одним і таким же чином, незалежно від особистих обставин. Така точка зору виходить із переконання у тому, що всі люди вже рівні, та, відповідно, справедливим є однакове ставлення до усіх. Однак, такий підхід ігнорує різні фізичні, соціальні, економічні характеристики і

життєвий досвід жінок і чоловіків, так само як і особливих груп жінок і чоловіків, таких як люди з відмінними можливостями, представники і представниці меншин.

У ХХІ ст. актуалізуватиметься диференціація чоловічого та жіночого. Вироблення політичної суб'єктивності стає високим соціальним замовленням сучасної історії. Воно є умовою, напрямом, способом, соціальною силою забезпечення політичного поступу. І воно є також умовою запобігання явищам соціально-політичного регресу – насильству, гнобленню, пригніченню, експлуатації. Гендерний підхід все більше проникає в сфери політичного врядування й управління, стає реальною політичною силою впливу на забезпечення розвитку, рівності й миру. Впровадження гендерних підходів означає обов'язкове врахування інтересів та досвіду як жінок, так і чоловіків під час розроблення, втілення, моніторингу та оцінювання стратегічних заходів. Це необхідно для забезпечення отримання жінками і чоловіками однакової вигоди від реалізації цих заходів та ліквідації будь якої нерівності [10, с. 57].

Сучасна гендерна теорія не оскаржує існування відмінностей між жінками і чоловіками, вважаючи, що не так важливий сам факт відмінностей, як їх соціокультурна оцінка і інтерпретація, а також побудова в суспільстві системи владних відносин на основі цих відмінностей. У гендерних наукових дослідженнях нові акценти пов'язані не стільки з констатацією чоловічого домінування, скільки з аналізом того, як гендер присутній, конструюється і відтворюється у всіх структурах сучасного суспільства, і як це обставина відбивається на особистісному розвитку чоловіків і жінок [2, с. 109].

Гендерно-чутливий підхід – це інструменти і прямі дії, які спрямовані на просування гендерної рівності та на врахування специфічних потреб жінок і чоловіків. Впровадження гендерного компонента в проекти, точно так само, як і впровадження компонента прав людини, може бути

використано будь-якими ініціативами та організаціями. Для того, щоб закріпити впровадження гендерної рівності як цінності, в гендерної політиці виділяють наступне: рівності вкладів - внесок жінок і чоловіків однаково важливий; рівність можливостей - і жінки, і чоловіки можуть розвивати ініціативи в самих різних сферах; прав і обов'язків - до жінок і чоловіків пред'являються однакові вимоги. [8].

Для того, щоби відбувалось підвищення рівня якості та доступності наданих послуг в сучасній соціальній роботі та здійснювалось задоволення потреб соціально-вразливих груп, необхідно враховувати специфічні потреби чоловіків та жінок, що сприятимемо підвищенню кваліфікації працівників соціальної сфери та загальному покращенню рівня життя всіх верств населення.

Література:

1. Абубікірова Н. І., Кочкіна Е. В. про гендерної експертизи законодавства / / жінка в світі: міфи і реалії. - М.: інформація ХХІ століття, 2000. - с. 209-237.
2. Григор'єва І. А. Соціальна політика і соціальне реформування в Росії в 90-х роках. - СПб.: Освіта-культура, 1998. - с. 109.
3. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства. - ГЗ4К.: Український інститут соціальних досліджень, 2002. - с. 121.
4. Гендерний розвиток в Україні: Реалії і перспективи. United Nations Development Programme, UN in Ukraine, 2003 - Л. "Навчальна книга", - с. 103.
5. Іващенко О. Гендерна наукова перспектива: від світогляду до політики / / О. Іващенко // Соціологія теорія, методи, маркетинг. - 1998. - № 6. - с. 78-91
6. Магдюк Л.Б. "Особливості впливу міжнародних програм на розвиток гендерного руху в незалежній Україні: історичний аспект". І-906 Історична панорама: Збірник наукових статей ЧНУ. Спеціальність "Історія". - Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. - Вип. 9. - С.157-170 - с. 176 .
7. Очкин А. В., Тугаров А. Б. Методичне забезпечення оцінки ефективності соціальної роботи з сім'єю // Актуальні проблеми соціальної роботи з сім'єю в контексті регіональної демографічної політики: матеріали Всеросійської науково-практичної конференції / під ред. Н. Б. Шмельовий. - Ульяновськ: вид-во УГУ, 2008. - с. 212-217.
8. Стратегічний план «Офісу європейської експертизи та комунікацій», презентація <https://oecb.by/gendersensitivityinprmanagement/>

9. Тугаров А. Б., Дудкін А. С. Методологія і методика класифікації важких життєвих ситуацій, що вимагають соціальної інтервенції в життєдіяльність дитини та її сім'ї // Известия Пензенського державного педагогічного університету ім. В. Г. Белінського. - 2012. - № 27. - с. 136-150
10. Фрумин И.Д. Вызов критической педагогики / И.Д. Фрумин // Вопросы философии. – 1998. – №12. – с. 57

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Бондар Алла Сергіївна – Херсонський державний університет, магістр кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Бордюк Володимир Миколайович – Рівненський державний гуманітарний університет; доцент кафедри документальних комунікацій та бібліотечної справи, кандидат педагогічних наук

Величко Руслан Васильович – Херсонський державний університет, магістр кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Волошин Олександр Володимирович – Херсонський державний університет, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Воротинцев Сергій Юрійович – Херсонський державний університет, аспірант кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Гуріч Володимир Олексійович – Херсонський державний університет, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Дереш Валентина Станіславівна – Херсонський державний університет, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Дикуха Вікторія Сергіївна – Херсонський державний університет, фахівець соціально-психологічної служб

Дмитренко Тамара Олександрівна – Херсонський державний університет, доктор пед.наук, професор, професор кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Дубовик Людмила Петрівна – ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти

Ковальська Наталя Михайлівна – Херсонський національний технічний університет, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування

Колбіна Тетяна Василівна – Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця; доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації

Конончук Антоніна Іванівна – Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи

Копилова Світлана Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології, доцент

Коршун Тетяна Василівна – Херсонський державний університет, канд..пед.наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Кострицький Віталій Георгійович – Херсонський державний університет, кандидат технічних наук, доцент кафедри технологічної та професійної освіти

Костючков Сергій Карпович – Херсонський державний університет, доктор філос.наук, професор кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Лопушинський Іван Петрович – Херсонський національний технічний університет, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування заслужений працівник освіти України.

Маркова Дар'я – Херсонський державний університет, магістр кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Мартиненко Сніжана Олександрівна – Херсонський державний університет, асистент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Ножко Олена Володимирівна – Херсонський державний університет, магістр кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Панфілов Андрій Олександрович – Херсонський державний університет, магістр кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Спірідонова Олександра Олександрівна – Херсонський державний університет, магістр кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Спічак Христина Миколаївна – Херсонський державний університет, магістр кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Соколова Тетяна – Херсонський державний університет, магістр кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Федорова Ольга Віталіївна – Херсонський державний університет, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Філіппова Вікторія Дмитрівна – Херсонський національний технічний університет, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування

Черкашина Тетяна Олександрівна – Херсонський державний університет, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Tetiana Cherniavska – Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie, dr hab., prof.

Шапошникова Ірина Василівна - Херсонський державний університет, доктор соціологічних наук, професор, декан соціально-психологічного факультету

Швець Тетяна Михайлівна – Херсонський державний університет, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Яресько Катерина Вікторівна – Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, м. Харків, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри управління соціальними комунікаціями

Наукове видання

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ ВИКЛАДАЧА ВИШУ: ЗДОБУТКИ ТА ІННОВАЦІЇ

Збірник наукових праць

ISBN 978-617-7783-23-6

Підписано до друку 09.10.2019 р. Формат 60х 84/8.

Гарнітура Georgia.

Ум. друк. арк. 6,88. Обл.-вид. арк. 7,4.

Замовлення № 1295.

Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С.

Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єктів видавничої справи:

серія ХС № 48 від 14.04.2005

видано Управлінням у справах преси та інформації

73000, Україна, м. Херсон, вул. Соборна, 2.

Тел. (050) 133-10-13, (050) 514-67-88

e-mail: printvvs@gmail.com